

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

עבודה זרה דף כה

עבודה כלי המקדש פ"ב פ"ג

כל מעשה לא יהיו אלא קדש וטעמה מדכחיב תרי וימיני קדש וזכרונותיו פקד ד' דשקלים (הלכה ג') פטמה בחולין רבי יוסי רבי חנינא אמר פסולה ר' יהושע זן לוי אמר כשרה מאי טעמא דרבי יוסי רבי חנינא קדש הוא שמהא הויאם בקדש מי"ט דרבי"ל קדש הוא שמהא כהא מתרומת הלשכה אחיה דרבי ברי חנינא כשמואל דרבי"ל כר"י ולפי זה היה ראוי להכיר כרבי"ל ור"י מ"מ מאחר דגמרא דידן סתם וכתב כל מעשה לא יהיו אלא קדש דמשמע דעיונא הוא פסק כן:

ז פעמים בשנה היו מחזירין אותה כדו שלא תתעפש. ובימות הגשמים צוברין אותה כדי שלא יפוג ריחה: **ח נתן לחובה** דבש כל שהוא פסלה. חיסור אחד מסממניה חייב מיתה שהרי נעשית קטרת זרה. פטמה מעט מעט במתכונתה כשרה אפילו פיטם פרס בשחרית ופרס בין הערבים: **ט העושה** קטרת מאחד עשר סממנין אלו לפי משקלות אלו כדי להריח בה אע"פ שלא הריח חייב כרת על עשייתה אם עשה מזיד. ובשוגג מביא הטאת קבועה אע"פ שלא עשה המשקל כולו אלא חציו או שלישו. הואיל ועשה לפי משקלות אלו חייב כרת. שנאמר במתכונתה לא תעשו לכם איש אשר יעשה כמותה להריח בה ונכרת מעמיו: **י עשאה** להתלמד בה או למוסרה לציבור פטור. הריח בה ולא עשאה אינו חייב כרת אלא דינו כדון כל הנהנה מן ההקדש. לא חייבה תורה כרת אלא לעושה במתכונתה להריח בה: **יא מוצב** הזהב שבהיכל עליו מקטירין הקטורת בכל יום. ואין מקטירין עליו דבר אחר. ואם הקטיר עליו קטרת אחרת שאינה כזו. או שהקטיר עליו קטרת כזו שהתנדב אותה יחיד או רבים. או הקריב עליו קרבן. או הסיך נסך לוקה שנאמר לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה

לדבא הם אחיא כוונתיהו: **ז העושה** קטורת מ"א סממנים אלו וכו'. הכי משמע מדתן צפ"ק לכריתות המפטם את הקטרת וקרא נמי כתיב איש אשר יעשה כמותה להריח בה ונכרת מעמיו הכי משמע: ובה שכתב ובשוגג מביא הטאת קבועה. כדפי' כריתות. ומ"ש אע"פ שלא עשה המשקל כולו אלא חציו או שלישו וכו'. צפ"ק לכריתות אהא דמנחה וסממנים אומרים בכל יום היה מתקן במתכונתה ומנכנס פיסע ליה לרצא דלמך קטרת שפטמה לחלאין חייב דכחיב והקטרת אשר תעשה כל שפעשה והא אפשר לעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים ופירש"י במתכונתה הינה דקרא אם היה רוצה לפטם הקטרת דכר יוס ציומו עושה הילכך יחיד שלא פטור אלא מנה חייב והלאין דרצא לאו דוקא אלא כל דרלאי להקטיר:

י עשאה להתלמד בה או למוסרה לציבור פטור. כדפי' כריתות ס"ט וילף לה מקרא: הריח בה ולא עשאה וכו'. כדפי' כריתות ס"ט המריח בה פטור אלא שפעל ופירש"י המריח בה בקטרת של צבור:

יא מוצב הזהב שבהיכל וכו'. מוצב נמשך למוצא ס"ט מהו ועשית מוצב מקטר קטרת וגו' לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה ונסך לא תעלו עליו קטרת שאינה כזו או שהתנדב אותה יחיד או רבים וכו' ולא מסרה לציבור הכי היא בכלל קטרת זרה: **יב בעת** שמוליכין את הארון ממקום למקום וכו'. צפ"ק אלו נאמרים (דף ל"ה): **יג כשנושאים** אותו על הכתף וכו'. ומ"ש ונזהרים שלא ישממו הברים מן השכונות וכו'. צפ"ק כל לוי (יומא דף ע"ג):

פ"ג א זרע לוי כולו מובדל לעבודת המקדש וכו'. פטור הוא. ומ"ש ונ"ש להיות פנויים ומנכנס לעבודת המקדש

וגו': **יב בעת** שמוליכין את הארון ממקום למקום אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות אלא מצוה לנומלו על הכתף. ולפי ששכח דוד ונשא על העגלה נפרץ פרץ בעווא. אלא מצוה לנשאו על הכתף שנאמר כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו: **יג כשנושאים** אותו על הכתף נושאים פנים כנגד פנים ואחוריהם לחוץ ופניהם לפנים. ונזהרים שלא ישממו הברים מן המטעות. שהמסיר אחד מן הברים מן המטעות לוקה. שנאמר בטבעות הארון יהיו הברים לא יסורו ממנו:

פרק שלישי

א זרע לוי כולו מובדל לעבודת המקדש שנאמר בעת ההיא הבריל י"י את שבט הלוי. ומצות עשה להיות הלויים פנויים ומוכנין

משנה למדך

רבינו דבין י"א או שהקטיר עליו קטרת כזו בין יחיד בין צבור כו' מיירי אף שמסרה לציבור דכיון שהפטוס היה כשהוא של יחיד וכו' לא מהני מסרה לציבור ומ"ש מרן שם כולומר ולא מסרה לציבור לאו למימר דלמסרה לציבור אחר פטוס דמהניא אלא הכוונה היא דלמסרה קודם פטוס דלאו היא קטרת זרה דלא נימא דכחיב מיירי מהני דשקלים ו"ל דמכרייתא ו' לא היה יכול להקשות משום דבני שמן המשכה כמי אמרין הכי צדק ה' והכס פשטא דהני כשר לציבור בלאו האי טעמא דרבי יוסי אלא משום דאין לנו אלא שמן המשחה עשה משה כדכתיב זה לי והסוף כדפי' בריש פרק כהן גדול (דף מ"א). הקשו קושיא ז' דשמן הכי משכחת לה שימסרה לציבור וחרטו דלכוונה היא שילמדו לעשות ולא שימסרו ממנו וא"כ גבי קטרת נמי נוכל לפרש דמאי דמאי למוסרו לציבור הוא שילמדו לפטוס ומ"ש הקשו ממנתי' דשקלים, עוד נ"ל דהכא עיקר הקושיא היה דמכריב רבי יוסי דקאמר כל מעשה לא יהיו אלא קדש שמתעין מינה תרמי חדא דלררין שיהיה הפטוס בעורה ואידך שררין שמהיה מתרומת הלשכה ולא משל חולין ולפי זה בהיא דמפטוס למוסרה לציבור לא קשיא מרד משום דמיירי שפטמה בעורה ויבין שמשכחה לציבור הרי נחשב כאלו צא מתרומת הלשכה הרי קרבנות ציבור שאינם נאים כ"א משל ציבור אם התנדב אותם יחיד ומסרם לציבור שפיר דמי ודמי שפטק רבינו צפ"ח מהלכות אלו דין ז' וכבר הארכמי במקום אחר בדין זה אף בהשא דשקלים דמקדש נכסיו והיו בהם קטרת דקמי דלרואים לציבור נה' דמלין למימר דפטמה בעורה אף ע"כ לומר דעוין קטרת מן החולין וליכא למימר דמיירי שמשכחה לציבור משום דכאפי' זמן מקרה אי קודם ההקדש הרי אין קטרת זה בכלל הקדש שהרי קודם שהקדיש נכסיו ומרד לציבור ואי לאחר שהקדיש הרי נכסיו ודין צידו למוסרו לציבור לפי שאינו שלו שהרי הקדיש כל נכסיו וכי תימא אס עיקר הקושיא היא משום דהדין כדברי ר"י שאינה נחש מן החולין וכו' לרבי יוסי והלא פשוט הוא כהנה מקומות דקטרת אינו צא כי אם משל ציבור ומתרומת הלשכה הא כוונתה היא דודאי פשיטא ליה לתלמודא דקטרת אינו צא משל יחיד ואדרבא קטרת זרה היא ודלמאמרין צפ"ק התכלת (דף ג'). אלא דהיה ס"ל לתלמודא דקף אס פטמה כשהיא חולין של למוסרה לציבור ואח"כ מסרם לציבור דשפיר דמי דומיא דכל כלי שרת ובגדי כהונה שאם עשאו בעמות חולין ואח"כ מסרם לציבור דמתי אף מדברי רבי יוסי משמע שכל שהיה הפטוס כשהיא חולין דלא מהני משום דעוין שכל מעשה יהיו בקודם ודוקא אס קודם שפטמה מסרה לציבור מהני אצל אס פטמה כשהיא חולין תו לא מהני מה שימסרה לציבור דהא כבר איפסילא משעת פטוס ומ"ש היה יוחל ליה בההיא דהמפטוס למוסרה לציבור והוקשה לוי ממנתי' דשקלים דע"כ הפטוס היה כשהיא חולין קודם שימסרה לציבור דאי מסרה קודם הקדש אין להקדש הכי כלום ואידך דכתיב רש"י אלא עוין קטרת מן החולין ובחן הכוונה היא דכיון דע"כ עוין מן החולין א"כ יומד לו קדש של מעשה יהיו בקדש ליתיה וכו' שכן א"כ הוי קדש עשה אצל לעולם דעיקר הקושיא היא ממה שנעשה מן החולין וכל הישר הולך יראה שרש"י חיון למה שכתבנו דאי לא הימא הכי אלא שהמונן מדברי רבי יוסי אינו אלא שהיה הפטוס בעורה ולא הקשו עליו זה שכתב רש"י מן החולין אין לו מוכן והוא נדרש ללא שאלו אלא ודאי כדכתיבנו. ולפי מה שכתבנו מ"ש

התלמוד

ציונים
 ה עשרה נסים נעשו
 לאבותינו בבית
 המקדש. יומא כ"א ע"א
 (כה"ע) ע"י ירושלמי
 יומא פ"א ה"ד שקלים
 פ"ו ה"ג: עומדים
 צפופים כו'. ז"ר פרט
 ה' ו עשרה דברים
 נבראו בע"ש בין
 השמשות. פקחים ז"ל
 ע"א ע"ש מכלתא בשלמ
 ויטע פ"ה מחומא ורע
 קימן כ"ג פדרי"א פרק
 י"ע:

שינויי נוסחאות
 ה נעשו (לאבותינו).
 כ"ק לתא. ולא
 הסריח בשר הקדש.
 כ"ק... קדש. נמחו
 ונפוחו ולא התלעו
 וכה"ש נש"י ונכ"ו
 יונה. ולא נראה זבוב
 כו'. כ"ק ונמחו ונר
 יונה כל הדבור היה אחר
 הדבור ולא אירע קרי
 כו' ונמחו ע"פ.א.
 בבית המטבחיים. כ"ק
 בית. ולא כבו כו'.
 כ"ק ונמחו ונר
 הקדר ולא נמצא
 פסול... ובלחם הפנים.
 ולא כבו... ולא
 נצחה... וע"י טר"י וכפ"י
 מחו'. גשמים אש של
 עצי המערכה. כ"ק
 הגשמים אש מעל...
 כ"ק גשמים את
 המערכה. (ולא נצחה
 הרוח את עמוד
 העשן). כ"ק לתא.
 כ"ק ולא נצחה...
 נמחו וטר"י... לעמוד
 העשן. כ"ק... הרוח
 עמוד... בירושלים
 (מטלם). כ"ק ונכ"ק
 ונמחו לתא. ולא אמר
 אדם. כ"ק... איש...
 שאין בירושלים. כ"ק
 כשעלה לירושלים וע"י
 ר"ג

יחזקך על הגליל הוא ולפיכך נסוהו. והיינו ד"ק
 למתני במדבר וקא קרי ליה לקצ"ה מקום זכאן. להורות
 כי הוא מקומו של עולם מאין פנו מהשגחתו כך פירש
 במד"ס: ה עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית
 המקדש. וקא מני להו ללא
 רמיו בקרא כלל: לא הפיכה
 אשה מריח בשר הקדש.
 מחלות נשר הקדש. א"ג מריח
 אברים של המערכה שאילו
 הריחה וזאת לטעום מהן אין
 שומעין לה להאכילה נשר קודש.
 רש"י: ולא הסריח בשר
 הקודש. כשלא היה לו פנאי
 להקטיר גלילה כל האברים
 שנמככו מבערב מעלין אותן
 בראשו של מוצח ועומדים שם ב'
 ימים או ג' עד שהיו פנוים
 להקטירן שאין לינה פוסלת בהן
 בראשו של מוצח. ונעשה בהן נס
 ולא היו מסריחין כל זמן עכבתן.
 רש"י. והא דתנן הכה מעולם
 כתב במד"ס שאפשר לדאח
 לאתויי דנס זה היה אפי' שלא
 נבית המקדש. כגון נצמות. אי
 נמי בשילה נזב וגבעון ע"כ. וש
 להוסיף משכן שנמדבר גם
 כן: ולא נראה זבוב בבית

ה עֲשָׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ
לְאַבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא
הִפְיָלָה אִשָּׁה מְרִיחַ בְּשַׂר
הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בְּשַׂר
הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה
זָבוב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא
אָרַע קָרִי לְכַהֵן גְּדוֹל בְּיָוֵם
הַפְּפוּרִים, וְלֹא כָּבוּ גְשָׁמִים
אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה, וְלֹא
נִצְחָה הַרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשֶׂן,
וְלֹא נִמְצָא פְסוּל בְּעַמֻּרָא
וּבִשְׂתֵי הַלֶּחֶם וּבַלֶּחֶם הַפָּנִים, וְ
עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים
רְוָחִים, וְלֹא הִזִּיק נֶחֱשׁ וְעַקְרָב
בִּירוּשָׁלַיִם מֵעוֹלָם, וְלֹא אָמַר
אָדָם לְחַבְרוֹ צַר לִי הַמָּקוֹם
שֶׁאֲלִין בִּירוּשָׁלַיִם: ו עֲשָׂרָה

עשר פעמים ולא שמעו נקולי: ה ולא אירע קרי
 לבחן גדול. לפי שהיא עומאה היואלה מגופו, היה
 הדבר מגונה ומכוער יותר משאר עומאות: ולא כבו
 גשמים אש* עצי המערכה. ואת"פ שהמוצח במקום
 מגולה היה: ולא נצחה הרוח
 את עמוד העשן. שלא יהא
 מחמר ועולה: ולא נמצא
 פסול בעומר ובשתי הלחם
 ובלחם הפנים. שאם היה נמצא
 בהם פסול קודם מלאתן, לא היה
 אפשר להקריב אחריהם מחמם.
 שהעומר נקצר גלילה ולא היו
 מרדין לקטור. ושמי הלחם נאפים
 מערב יום טוב ואין אפייטן
 דוחה יום טוב. וכן לחם הפנים
 נאפה מערב שבת: צפופים.
 לשון קף על פני המים. מרוב
 הקהל היו נדחקים איש בלחיו
 עד שהיו רגליהם נטולות
 מן הארץ ועומדים באויר:
 ומשתחווים רוחים. נשעת
 השתחווה נעשה להם נס
 ומשתחווים צרות כל אחד רחוק
 מחברו ארבע אמות, כדי שלא
 ישמע את חברו ממודה ומזכיר
 עונותיו: צר לי המקום שאלין
 בירושלים גרסינן. לפי שהיה

המטבחיים. שבעזרה במקום שהיו שם השלמות של שיש
 שמדיחין עליהם את האימורים ולא היה יורד שם זבוב
 משום מילואם. רש"י: ולא אירע קרי לב"ג ביום
 הכפורים. יש מי שהקשה ולמה יארע לו קרי אחר
 שהיה מזרחין אותו כל שבעת הימים והוא צטורה כל
 היום ההוא וקני העם כל הלילה לא יחשו מלכרוז.
 והשנויה כי יר הטוב ויר הרע מחקוטטים זה עם זה
 עמדו בראותו כי כלתה אליו הרעה והרצה מן האנשים צעת פטירתן יתחוקו וידברו דברים טובים כאלו הם

המקום מומין להם פרנסתן ולא הוצרך אחד מהם לזאת
 משם ולומר פרנסתי [דחוקה] ואיני יכול לדור בירושלים.
 יש ספרים שכתוב בהן כשאליו, ועל העולים לרגל נאמר.
 שלא היה אחד מהם מייצר כשהיה לן בירושלים מחמת
 דוחק המקום. כמו לר לי המקום גשה לי ואשעה (ישעיה מט):
 ("בר"ב 197"א את עצי המערכה. ואולי מלת "עצי" תיחזקת ונירשחו כ"ג הכ"ק.

ההשנויה כי יר הטוב ויר הרע מחקוטטים זה עם זה
 עמדו בראותו כי כלתה אליו הרעה והרצה מן האנשים צעת פטירתן יתחוקו וידברו דברים טובים כאלו הם

י כ י נ
תפארת ישראל
 ינטערו הכהנים העובדים בעשן: כא דכשלא יקריבוהו נע"ו יסן,
 יאסרו כל ישראל לכלל חדש בשנה זו. ואת"פ דדיעבד גם בנקב
 ביום כשר, וכשנפסל הנקב גלילה היו יולין לקטור אחרת ביום
 ולהקריבה, עכ"פ ע"י יתעכבו בהקרבנו, ויכשלו הרחוקים שיאלו
 החדש מיד אחר חלות על סמך שלא יתעכבו מלהקריבו (נמשוח
 דמ"ס): כב שמקריבין בעצרת כדי להפיר חדש למנות במקדש.
 ואין אפייטן דוחה יו"ט או שבת. וא"כ כשיפסלו אלה, א"א להביא
 אחרות. ולא יוכלו להביא מנחות מפנאות חדשה שנה חמימה:
 כג שג"כ אין אפייטן דוחה יו"ט או שבת, ואילו נפסל היתה
 מחבטלת המנוה שבע שלמה. והק"ג שנת שבעה בהן היה
 משום שכשנפסלו אין להם עוד תיקון, להכי חלה חשיב להו מנח
 (יש שאין גרסין בשמים ודוח נמשנה, ומושיב לעומר ושמי הלחם ולפ"ה, ג'.)
 וע"י יומא דר"א כ"ן: כד כשמתכנסין צבורה ברגלים וכדומה היו
 עומדין דחוקים מפני רבוי העם: כה עד שהיה גאותה שעה ד'
 אמות בין ז"ל. כדי שלא יתבייש כל אחד מחבירו כשיחודה או
 כשיפסלו או על גבי נבוי שאתו רוצה שיתגלו בשום אדם רק אליו
 ית' היודע מכאוביו: כו אף שמתין שם, לא היוקין: נוספרי ל' ב'
 בני מורה דלחו מהמם זה שלא בניו זה, דגם עכשיו לא נשמע שמך אדם
 שם מלה, רק לעתים רחוקים והדל הוא דמנין והשמואי את מקדשיכם,
 כקדושמן הן אף כשחן שוממין (מגילה כ"ט א'): כו אע"ג שרבו
 הנוסעים לשם, וכפרט ברגלים אפי"ה לא היה שם דוחק מקום או
 ("ע"י במחש"א יומא כ"א ע"א ברי"א ס"ב דמדככלל נטי' בהמ"ס חשיב להו אפשר שלא הי' נסים אלו אלא ב"ק או גם בק"ל ובמקדש (אחבת איתן).

עבודה זרה דף כה

שם

תוספות יום טוב

אבות פרק ה

ר עובדיה מברטנורא

שינויי נוסחאות
 ו נבראו (בשרב שבת) בין השמשות. כ"י... ע"ש... כ"י... וכן משמע מרש"י דלא היה לפניו וע"י רע"ב. (ואלו הן). כ"י כ"י ונממ"ו לתא. בפסחים (כ"י) ובספרי פ' חלה הנרסה ובתרגום ירושלמי (נמדבר כ"י טו) ובמילתא פ' בשלח פסוק עד אנה מאנחם ובתנחומא פ' וירא הנוסחאות והקדר משונות משל כאן וע"י כפד"א פ"ג ו"ט וכפ"י הרד"ל ז"ל.

בזמן פלוני בדבר יהושע אליו. וכן שאר הנפלאות. מלמד לנו העשרה שהושמו בטבעי הדברים ההם בין השמשות עכ"ל. ויותר מזה ביאר בספרו המורה פרק כ"ט חלק ב' ואמר שם אחר שהביא מדרשם מנאי התנה וכו' סיים ואמר שאות הנביא הוא שידעוהו האל בצעה שיהי' זו מה שיאמר ויפעל זה הדבר כמו ששם בטבעו להיות שורש מה שהי' בטבעו ע"כ. ויקשה על זה מאד מאמר משה רבינו ע"ה (שמות ח') למתי אעמיר וישעיהו אמר (ישעיה ז') שאל לך אות מעם ה' אלהיך העמק שאלה או הגבה למעלה ושאלת גזעון מאות הגזיה בשני הפכים. ובמד"ש צטס המאירי ז"ל שאין דעת החכמים שהיו התנאים האלה טבע קיים במחשבת האל היחה כונתם בלא ספק לענין הפועל יתברך ורצונו. לומר שלא היה שינוי רצון לפניו יתברך חלילה כי באותו עשה שברא שמים וארץ וכל אשר בו הקיפה וכללה ידיעתו הדברים העמידים להיות ושכבר ידע זמן שיטנה טבע הגמלא הוא וכו' ועל מנת כן בראו כו' ולא היה א"כ פועל הנס שינוי ידיעה והתחדש רצון וכו'. עכ"ד. כלומר כי כל האותות (לשעתה) [לשעתם] ולעתם נבראו ונעשו. ולא הושמו בטבע לשידוד נעשים לעת ההיא ואע"פ שכבר הקיפה בזה ידיעתו יתברך כבר קדם במשנת הכל לפי משנה י"א פ"ג שאין ידיעה מוכרחת הדברים האפשריים. והנה כל הנסים תולים ועומדים באפשרות הבחירה שביד האדם. כי כולם ר"ל הנסים בשביל בני אדם היו. ואני אומר שכמו שעל הימר הספק הואו בהכל לפי והרשות נתונה. השיב הרמב"ם מהפסוק כי לא מחשבותי מחשבותיכם (ישעיה נ"ה ח'). כמ"ש שם. כך אשיב אמרים. דסיפא דקרא היא התשובה עלמה בהיחזר זה הספק העולם המתחייב בענין הנסים. מפני שאין שינוי ברצונו יתברך. והוא אומר ולא דרכים דרכי. שדרכיו והם פעולותיו. שכן אמר מרע"ה (שמות ל"ג) הודיעני נא את דרכיך. והם הנהגות ופעולותו בעולם. אמר שלא דרכים דרכי כלומר שלא מקישו דרכים לדרכי. ולא יבא הספק העולם הזה. ורמב"ם עצמו [בספרו המורה] סוף פרק י' מחלק ג' כתב ח"ל. ענין ההשגחה וענין הידיעה וענין הכונה המיוחסות אלינו בלתי ענין המיוחסות אליו. וכשילקחו ב' ההשגחות או שמי הידיעות או שמי הכונות. על שיקבצם ענין אחד. יצאו הספקות המוכרות. וכשיודע שכל מה שיוחס אלינו. נבדל מכל מה שיוחס אליו. יבאר האמת. וכבר הגיד ההבדל בין אלו המיוחסים אליו ובין המיוחסים אלינו באמרו ולא דרכים דרכי ע"כ. וראה ג"כ מלשנו פרק כ"ט מחלק ב' שמה שמבאר דברי החכמים באמרם מנאי התנה וכו' על הדרך האמור שלא כן דעת עצמו. ודי לנו שהמלטנוהו להרמב"ם בזה דעת עצמו אע"פ שלא נוכל להצילו מדעתו דעת החכמים. אבל אני אומר שגם החכמים ז"ל זו דעתם ולא נפלאות מהם חלילה. כ"ש שממקרא מלא חיל קרי כי רב הוא. ולא אמרו שנבראו בערב שבת אלא על ידיעתו כמו הכל לפי. וכדברי המאירי.

ומאמרם מנאי התנה בשעת ימי בראשית על היס שיקרע וכו'. נראה בעיני שאין ענינו כלל ללקק שנוי רצון. אבל הוא שיהי' למאמרם שכתבתי בפ"ב מ"ח שאמרו בפסוק יום הששי שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית על מנת שיקבלו עליהם ישראל ה' חומשי תורה. זה אין בו דבר טבעי. אבל הוראה על חלית בריאת העולם שלא נברא אלא בשביל קבלת התורה לישראל ושאל לא יקבלוה יחזור העולם לתוהו ובוהו. כי לא נברא אלא לתכלית זה. וכך כל אלו התנאים ע"ז הדבר נאמרים בכל לשון של זכות ויפוי כח לישראל. שהקב"ה התנה במעשה בראשית עם היס שיקרע לישראל. שבשביל זה הוא בורא היס. וכך נשמע שיעמוד ליהושע. שבשביל זה נברא. והשרישונו בזה השרשה גדולה באמונה שהכל לא נברא אלא בשביל ישראל. מקרים למאמרם בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית. ומאמרים רבים להם שאמרום לשבת ולזכות ישראל. ולא נכחש שעם מאמרם זה כיונו ג"כ לומר שהוא יתברך ויתעלה מגיד מראשית

פירוש המשניות להרמב"ם

ו אף צבת בצבת עשויה. קמייאת מאן עבדה כבר זכרנו לך בפ' החי שהם לא יאמינו בחידוש הרצון בכל עת אבל בתחילת עשיית הדברים שם בטבע שיעשה בהם כל מה שיעשה הן יהיה הדבר שיעשה תמידי והוא הדבר

מלאכת שלמה

מתק הר"ר יהוסף ז"ל מלות בע"ש ומלות ואלו הן וכתב כך מלאחי ואימה למתניחין בפסחים צפ' מקום שנהגו דף נ"ד ברייתא קרובה

יקומוים

(שי"ו לעמ' הבא)
 פ"ה ו תי"ט: הנהגות וכו' חשבתי. אני וכו'. ואני יאחי בעקבותי בלאר קנת לזכות את נשמותי ואימה דשפיר קאמרי מר שזה נגד עשרה ספירות בלימה מלמטה למעלה כי ראשונה היא זו הארץ זה ידוע דמות המלכות נק' ארץ המים ופי הבאר יבאר שפיר על מדת יסוד עולם הנובע משפיע למי' כפי מה שראשי בני מלכות נתן שיקר שם ברא היא יסוד פ"ג ופי האתון יתכן כנגד מדת הוד שהיא מדתו של אהרן ויאחא בני עשרה מאמרות בת"כ מתאמר קודר דין פ"ח שכנגד אהרן ויחור בקדושה הם עזר ויחור בקליפה וע"ש בפ"י ואלו משה שמעם הי"ם אהרן של בלעם ידוע שאין לתוהו אחיה בקדושה אלא עד מדת הוד נקוד והודי נהפך על למשפית ויפין בני' הו' נח"ה ממאמר הו' פט"ו וחי נמי כוה"ק נלך כמתין מתאין אית ימינה ויחית שמאלה מסטרא דימינה חמרי ומסטרא דשמאלה איתו ע"ש הנה א"כ יתכן שממדת הוד שנקדושה נגור מנעם הכריאה כח לאתון של בלעם לדבר אותה שעה והקפת הי"ם נלח ישראל שהם הי"ם תא הכתם כי נ"ה נקראים בלי בלתימה קמת ומגן וכו'

י ב י

הנבואים שנבראו בשאר הימים סוף למשמש סוף להכי נבראו בע"ש ביה"ש ענין הוספה מחול על הקודש: כ"ט להכי קאמר פי הארץ דר"ל יתן כח בהארץ בראותו מקום לפעור פיה לבלוע עדת קרת, ולסתמו אח"כ, כחיה הפותחת פיה, וחוטפת וטורפת צבעם ובלועת שלה ויחזרת וסוגרת פיה. וכמ"ש וסכס עליהם הארץ ויהי זה רק לקדש שמו ית' ולברר אמיחיות תורת משה, מדכפרו בנבואות משרע"ה, וכמ"ש וידעם כי נאלו וגו' את ה': ל אכן עגול ה"י שמאו שהכהו משה נחורב נתן ככל עת מימיו, והיה מתגלגל עמם במדבר בכל המקומות כמעין המתעלגל [כשנת דליה א], ואלו כדמ"ט הבאן. לכן כל המ' שנה שהיו במדבר הגדול והנורא, לא חסר להם פ"א מיס, עד אשר שמתה מרים שפסקו מימיו, ונגזר בתוך היס

תפארת ישראל

דומק פרנסה, כי שם נזה ה' את הנרסה חיים עה"ע: כ"ח בע"ש הראשון שנשמת ימי בראשית. ולא שבאמת נבראו אף, דוכי ס"ד שהליל של אלו"ה והאתון של בלעם שחיו לפ"ו כמה אלפים שנה, ומה"ק מעלים ממנו הנם הגדול הזה. אלא ר"ל שיתן כח בהנבואים שיוצאו הפלא בשעתן. ויהיה שאר הנסים מיד בשעת הנבואה יתן נהדר שבו נעשה הנם, כח להוציא הנם בשעתו כדאמרינן [ב"ר שמות פ"ב] מנאי התנה הקב"ה עם היס שיקרע. אלא שכוין מדחי הנם לחשמים חול להציל ולהושיע לנדיק, להכי חיבך כעגרה הדרכ ביומו, יתן בו הכח לעשות בו הנם לשליטתו. אבל ה"י דברים שהיה הנם שכלל א' לאות ולמופת על מלכותו ית', לפיכך הן רק במדרגה א' למטה מסוגלת קדושת שבת קודש קדשים, ש"כ הוא לפרנס מלכותו וממשלתו ית', והן למעלה ממדרגה משאר

י ב י

דומק פרנסה, כי שם נזה ה' את הנרסה חיים עה"ע: כ"ח בע"ש הראשון שנשמת ימי בראשית. ולא שבאמת נבראו אף, דוכי ס"ד שהליל של אלו"ה והאתון של בלעם שחיו לפ"ו כמה אלפים שנה, ומה"ק מעלים ממנו הנם הגדול הזה. אלא ר"ל שיתן כח בהנבואים שיוצאו הפלא בשעתן. ויהיה שאר הנסים מיד בשעת הנבואה יתן נהדר שבו נעשה הנם, כח להוציא הנם בשעתו כדאמרינן [ב"ר שמות פ"ב] מנאי התנה הקב"ה עם היס שיקרע. אלא שכוין מדחי הנם לחשמים חול להציל ולהושיע לנדיק, להכי חיבך כעגרה הדרכ ביומו, יתן בו הכח לעשות בו הנם לשליטתו. אבל ה"י דברים שהיה הנם שכלל א' לאות ולמופת על מלכותו ית', לפיכך הן רק במדרגה א' למטה מסוגלת קדושת שבת קודש קדשים, ש"כ הוא לפרנס מלכותו וממשלתו ית', והן למעלה ממדרגה משאר

נימוקי הגר"ב

ו תי"ט ד"ה פי הארץ. שממה שלא אמר שאר הוא כפי כו'. כ"כ נפלאות היא דהא רענא הוא כל שצריך למ"ד בתחילתה העיל הכתוב היא כמפיה דליתא ביננות, רק שם גבי יסודו רשעים לשלוח יפה דרו יסורא דה"א משוס דאס חכיב למ"ד בתחילתה משא"כ כאן הו' כאילו חכיב לשלוח כמו כ"כ.

ציונים
והמטה. פד"ח פ'
מ"ה:

שינויי נוסחאות
והמכתב. על אלו
נקודה ע"י צ"ח מח"ו
ונקדו ע"י ונרש"י.

תוספות חדשים
1 במשנה וחסמ"ר. פי'
הר"ב שבו פתחו אבני
האפוד כו'. והרמב"ם
פי' ח"ל הוא שרץ קטן
מולד האנשים הגדולים
עברו עליהם וכו' כנה
שלמה ח"ב ז"ה ע"כ וכו'
רש"י גע"ע דף פ"ט.

ראשון לציון
1 בע"ב ד"ה וחסמ"ר
במין תולעת כו'. פי'
ס' סדר למשנה. שם
כ"ה והכתב צורת
האותיות כו'. פי'
פרש"י בפסחים י"ד ע"א
וערך נע"כ כח.

הג' וחי' הרש"ש
1 במשנה והמטה. פי'
הר"ב שבעה שנה
האבות. ולי' פרש"י יומ
על מטה אהרן אשר
שמע"ט בפסחים (ד). וי"א
אף מקל של אהרן שקדיה
והפניה וכו' שפס"ט
השמר והוא דעת יומ' שם
לעיל ר' יאשיהו כ"ט א"ו.
והכתב והמכתב.
עמ"כ שם בפסחים
כ"ט.

שהיתה הולכת עם ישראל במדבר. ופי' בדרך חיים שכלל
מקום שהיו הולכים הבאר עולה ונובע מים. ונבאר אל
הבאר הזה פה שילאו המים ככ"מ שהולכין ואין נראה
שהסלע היה הולך ומתגלגל עמהם כנראה לכאורה
מלשון רש"י פרק מקום שנהגו
[דף י"ד] דא"כ למה לא נזכר
הנ"ס שהסלע נתן מים בתלוש.
אלא גם כוונת רש"י כדאמין.
ע"כ. ומ"ש הר"ב וי"א שפתחה

פיה ואמרה שירה שנאמר עלי צאר ענו לה. כלומר
שהיו עונים כנגד הדבור שלה. ויעיין לעיל. ולכן ידק
ומתיישב שלא אמר פי הסלע. כי הלל הסלע הוא שהוציא
המים. ועליו יאמר שהפה שהוציא הוא שנבאר צין
השמשות. אבל פי הבאר נעטרך לדחוק ולפרשו שר"ל הפה
שממנו יצא הבאר. אבל לי"מ היטב אשר שנה המנה פי
הבאר שאמרה שירה וכו': ופי' האתון. לשון הר"ב נגור

עליה וכו'. כי לא יתכן שהיה חי כל כך מששת ימי בראשית עד זמן זלעם. וכן פירש בדרך חיים שכל אלו עשרה
דברים שנבארו צין השמשות לא בריאה ממש. אלא גזירה שגור הכריאה צין השמשות. שאין נראה כי האיל של יתחק
היה חי מששת ימי בראשית עד אברהם. ע"כ. וכן פי' הר"ב צאל נגור וכו'. ופי' לשון פי' כחצני צד"ה פי הארץ
כו': והמכתב. ל' הר"ב שהיו נקראים מכל הד' נדדים. והקרוז אלי שהיה דבר נסי' ומעשה אלהים המה והרצה
נחלצנו בזה מפרשי מאמר ירושלמי דשקלים פי". עיין בעין יעקב ויפה מראה. ואחר אחרון אני צא בעל עשרה
מאמרות שכתב במאמר תקור דין חלק ב' פרק עשרים על אותו מאמר דירושלמי שהיה זה מעשה אלהים צלמי
משוער בשכלנו. לא כמעשה הדיוט שז"ריו וולחניו לפנינו ציית המדרש ועבר יחבס. ע"כ: והצ"ח. כתב הר"ב

פירוש המשניות להרמב"ם

המופתיים הושמו בטבעי הדברים אשר נעשו בהם בעת
העשותם תחילה ואמרו על דרך משל שיום שני בהחלק
המים הורשם בטבע שיחלק ים סוף למשה והירדן ליהושע
וכן לאלוהו וכן לאלישע ויום רביעי כשנבאר השמש הורשם
בטבעו שיעמוד בזמן פלוני בדבר יהושע אליו וכן שאר
הנפלאות מלבד אלו העשרה שהושמו בטבעי הדברים ההם
בין השמשות. ושמיר. הוא שרץ קטן חוצב האבנים הגדולות

מלאכת שלמה

ללשון המשנה. והמכתב. נקודת ימי צמיו ושם בפסחים פי' רש"י ז"ל ולי נראה ככ"ו וזו היא חקיקת זרעם והמכתב הוא ע"י וזכר

י כ י ת פ א ר ת י ש ר א ל י כ י ת

[נס]. ומיהו להכי לא קאמר פי הסלע. משום דלא היה משמע כמו פי
הארץ לעיל שנגזר אחר שנפתח. אולם להכי קאמר פי הבאר להשמיעין
ששאר צאר פתוח כל המ' שנה: לא שנתן הקב"ה כח בהאתון
הראשון להוליד אחר כמה דורות האתון של זלעם, שיהיה צו כח
לשעמו לדבר עם זלעם. וואצי"ג דמן ושמיר קדמו להן, אפי"ה נצי
מנא למנקט ג' שיהי גבי הדדי כסדר גיראתן משום דאין נבארה ציוס א',
והמים נבדלו ציוס ב', והאתון הוא מן הנהמות שנבארו ציוס ה':
לב הנראה בענין ציוס הגשם. והוא מתהווה ע"י שתעמוד השמש
נגד עין מעובר צמים, והשליך קרניה עליו. אבל מנא הטבע ראוי
שתהווה ע"י הקשת אחורי העצים לנד הרקיע. דהיינו דוגמת
זריחת השמש על כלי זכוכית אשר צו מים, שיראה דמות הקשת
אחורי הכלי. אבל אילו היה כן לא היה נראה הקשת לצני עולם,
והרי כל עיקר איות הקשת לא הי' צריך להוכיח להקב"ה מ"ו, דהרי
אין שכתה לפניו ית', רק למען להוכיח חסדי ה' לצני אדם. לכן
סבב הקב"ה טבע בענין צמיו נח שיהיו נתפסים צו קרני השמש,
שלא יבקעו בענין מעבר לעבר כטבע זכוכית ה"ל, רק יחזרו לאחור
לאחרי האטמוספערע, למען יהי' לאות לצני מרי שחייבים
כלייה, ורק הקב"ה צרחמיו וזכר הברית. והנה כבוד ה' נראה בענין
כמראה הקשת אשר ראה הנביא [יחזקאל א' כ"ח]. ובאור פי' מלך
חיים: לב שנתן הקב"ה כח באחרי השמים להמטיר רק לישראל
במדבר דגן שמים, שלא היה מן הדוגמת מן שבזמנינו, רק נקראו כך
בהשאלה השם נובן טעו צו ישראל ואמרו זה אה מן הוא. ר"ל זה המן
המורגל. והסיבם משרע"ה, טעומם. הוא הלאה אשר נתן ה' לנטן. שהי' צו
פלאי פלאים. שהיה נימם צחום השמש, בדבר מימי נקרא. ואפי"ה

שהם בחזקת כשרים אבל בפרוצים ודאי לא. פי', ומתני' בפרוצים היא דגוים פרוצים הם⁸³. ותיפוק לי' משום שפיכות דמים. פי' וכיון דבסיפא נקט טעמא משום שפיכות דמים מכלל דברי שא ליכא שפיכות דמים.

באשה חשובה עסקי. פרש"י ז"ל⁸⁴ קרובה למלכות מאי בינייהו פירש"י⁸⁵ מאי בינייהו לענין עריות, דהא בין לטעמא דמר ובין לטעמא דמר נהי דמשום שפיכות דמים ליכא משום עריות איכא. ואמרינן איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים ואינה חשובה בין הנשים כן הוא גורס ז"ל. ופי' הוא ז"ל⁸⁶ שקרובה למלכות ואינה יפה, לרבי ירמיה אפילו משום עריות ליכא כיון שאינה יפה, ולרב אידי איכא משום עריות דאע"ג דאינה יפה כלי זיניה עליה. ואין פי' זה נכון חדא דכל היכא דאמרי' בתלמודא מאי בינייהו לא איתמר אלא לאותו ענין שנחלקו בו, והני אמוראי לאו לענין עריות נחלקו אלא לענין דליכא משום שפיכות דמים, ועוד למה ליה למימר איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים, מסתייה דלימא איכא בינייהו שאינה חשובה בין הנשים. ועדיפא ליה למימר בלשון ברור אשה כעורה איכא בינייהו. ועוד היאך יאמר רבי ירמיה דבאשה כעורה ליכא משום עריות, דהא נכרים פרוצים בעריות הם בכל אשה, וחביבה עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן⁸⁷. ויש גורסין⁸⁸ בהפך איכא בינייהו אשה חשובה בין הנשים כו'. דלרבי ירמיה איכא משום שפיכות דמים דכיון דיפה היא מקיימין אותה לתשמיש. וכלי זיניה⁸⁹ עליה אשמועינן כהאי אוקמתא, דאף על גב דכל כעורה הם משמשינן מכל מקום אין כלי זיניה עליה לקיימה אלא כשהיא יפה. ולהכי נקט באוקמתיה דאיכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים. וה"פ, איכא בינייהו אשה חשובה להתיהוד בין האנשים דלרבי ירמיה ליכא שפיכות

מבת שלש שנים. ותימא דנהי דליכא למיחש לרביעה היאך לא חשו למוקצה ונעבד⁷⁴ בכל הני. דהא ליכא למימר אי איתא דאקצייה ופלחי לא הוה מזבין לה⁷⁴ דבהני קראי דפרכינן מינייהו ליתיה להאי טעמא דלאו בדרך מכירה באו לידן. וי"ל דלמוקצה ונעבד ליכא למיחש מן הסתם אלא במקום שרגילין בכך טובא. ולרווחא דמילתא נקטא תלמודא לעיל⁷⁴ דאפילו במקום שרגילין בכך לית לן למיחש דאם איתא דאקצייה או פלחה לא הוה מזבין לה. כן פי' בתוספות⁷⁵. ואם תאמר ואכתי לרבי יוחנן ניהוש דילמא רבעוה לאמה דפסולה כדאמר רבא לעיל⁷⁶. וי"ל דרבא פסיל לה דסבירא ליה עובר ירך אמו הוא⁷⁷ אבל ר"י סבר דלאו ירך אמו הוא⁷⁸ כדאיתא ביבמות⁷⁹ ובתמורה⁸⁰ וכדכתיבנ' במסכת חולין⁸¹.

ואמרו שירה. פי' בלשון הקודש ממש⁸². וזהו שנחלקו מאי אמרו. ומאי שלא מנו זה במשנת אבות⁸³ עם שאר נסים שנבראו בערב שבת. לפי שכבר הזכירו פי האתון בפ"י בתורה⁸⁴ והוא אב לכל כיוצא בו⁸⁵.

מזמורא יתומה. פרש"י ז"ל⁸⁶ שלא נזכר בה שם אומר. והקשו בתוס'⁸⁷ דהא איכא מזמור לתודה⁸⁷ וטובא אחריני. לכך פי' שלא נזכר בו על איזה ענין נאמר. ולא תמצא כן בשום פרשה של תלים שנאמר בו שהוא מזמור שלא יזכיר ענין המזמור⁸⁸.

[כה, א] שוק וחזה. פרש"י ז"ל⁸⁹ דהאי קרבן שלמים היה ואימורין אלו ניתנין לכהנים⁹⁰. והא דאכלת שאול דהוי זכר⁹¹ הכא בבמת יחיד הות וקיימא לן⁹² חזה ושוק בבמה גדולה ואין חזה ושוק בבמה קטנה.

[כה, ב] לא שנו אלא בכשרים. פי' בסתם ישראל

88 וכ"פ הר"ח והרשב"א. 89 ד"ה דמחית.

90 זבחים נו, א. 91 אולי צ"ל: זר.

92 זבחים קיז, ב. 93 כ"ה ברש"י ד"ה בפרוצין.

94 ד"ה באשה חשובה. 95 ד"ה מאי בינייהו.

96 ד"ה איכא בינייהו. 97 עיין תוד"ה איכא,

ובשאר ראשונים. 98 גירסא זו מובאת בחי'

הרמב"ן ובתוס' רי"ד מהדו"ג. 99 מכאן עד סה"ד

אין הדברים מובנים, וכנראה גשתבש הלשון ביד

הסופרים, ועיין בחי' הרמב"ן ותוס' רי"ד מה שפירשו

הודפס מאתר אוצר החכמה

במקומם. 74 לעיל כב, ב. 75 כב, ב ד"ה אי.

76 ע"א. 77 כמ"ש שם. היא וולדה נגחו וכו'.

78 כ"ה בתוס' ד"ה רבי. ותוס' ר"א ור"ש משאנק.

ובספר התרומה ס"י קמת. 79 עת, א. 80 כה, א.

81 עיין מש"כ ביבמות עת, א ד"ה טעמא. ושם ציין

למה שכתב בפרק אלו טרפות, ותי' רבינו לפא"ט לא

זכינו להם. 82 דלא כפי' הראב"ד. 83 פ"ה מ"ו.

84 במדבר כב, כח. 85 ועיין בפ"י הראב"ד. 86 ד"ה

יתמא. 87 ד"ה מזמורא. 87* תהלים ק, א.

חידושי הריטב"א <מוה"ק> - עבודה זרה / יום טוב בן אברהם אשכנזי (ריטב"א) (726077)

סד

יהושע י

תרגום

חורן ויהוה השליך עליהם אבנים גדלות מן השמים עד עזקה וימתו רבים אשר-מתו באבני הבדל אשר הרגו בני ישראל בקרב: **ס יב אז ידבר יהושע ליהוה ביום תת יהוה את-האמרי לפני בני ישראל ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק**

במחנהא רבית חורון ומן קדם יי אתרמיאה עליהון אבנין רבין מן שמיא עד דאתו לעזקה ומיתו סגיאיין דמיתו באבני בדל אשר הרגו בני ישראל בנתרבא: יב בכן שבח יהושע קדם יי ביומא דמטר יי ית אמוראה קדם בני ישראל ואמר לעיני ישראל שמשא בגבעון אוריך וסיהרא במישר

רשימי

שירה. ופשוטו של מקרא, דום לשון הממנה, כמו (שמואל א ט ז ט): אס כה יאמרו אלינו דומו, וכן (מהלים לו ז): דום לה': וירח בעמק אילון. אותו שעה היה

לדה: (יב) אז ידבר. אמר שירה סחת השמש, לפי שאמר לשמש דום, דום מלומר שירה, וכל זמן שהוא דומס, עומד ואינו מהלך, שכל עת הילוכו הוא אומר

מצודת ציון

מצודת דוד

מלשון מהומה ובלבול: (יב) תת. מלשון נתינה: דום. המתן, כמו (שמואל

אבנים. אבני ברד: עד עזקה. בכל הדרך אשר נסו, ממורד בית חורון עד בואם לעזקה, נפלו עליהם אבני הברד: רבים.

מרוכים במספר: (יב) לה'. בשם ה' ובשליחותו: ויאמר. הוא הדבור האמור למעלה, ועל שהפסיק בדברים, אמר שוב 'ויאמר': שמש בגבעון דום. כי בעת ההיא עמד השמש נוכח גבעון, וחשש פן ישקע בעונתו ולא יוכלו לרדוף אחרי האויב באישון הלילה, ולזה אמר להשמש שלא ילך מהלכו, וימתין עוד נוכח גבעון במקום שהוא עומד: וירח בעמק אילון. כי אז כבר

רד"ק

שלם הוא ירושלם כמו שכתוב ויהי בשלם סכו וגקראו כן בעבור ירושלם שהוא מקום צדק: (יב) אז ידבר יהושע. ת"י בכך שבח יהושע ויתכן כי אחר התפלה היתה השירה והשירה לא הזכיר או השירה היא וידום השמש והתפלה היא ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וכן זוכר אותה בדרש זו השירה במנין עשר שירות ולשון ידבר מורה על שירה לא על תפלה כמו וידבר דוד לה' את דברי השירה, ויאמר בתפלתו לעיני ישראל שמש בגבעון דום כלומר הפלא הזה יראה היום לעיני ישראל או לעיני ישראל דבק עם ויאמר כלומר התפלה הזאת אמרה בקול לפני ישראל ופי' דום המתן כמו דמו עד הגיענו אליכם כלומר שיעמוד גלגל השמש במקומו ולא ירוץ כמשפטו: וירח בעמק אילון. ולירח אמר גם כן שיעמוד בעמק אילון ואף על פי שגבעון היה בגבול בנימן ואילון בגבול דן ידמה כי רדפו אותם והכום מגבעון עד אילון ובגבעון היה חצי היום כשהתפלל שיעמוד השמש והאל שמע בקולו כמו שאמר ויעמוד השמש בחצי השמים ועמד עד שיעור שבין עמידתו ומרוצתו היה כיום תמים והוא היום הארוך שבשנה והוא יום תקופת תמוז וכשבא השמש היו בעמק אילון והאיר הירח והיה הירח או מן הדומה בתחלת החדש או בשלישיתו והתפלל עליו שיעמוד הירח להאיר להם עד שתכלה נקמתם באויביהם וכן היה כמו שאמר וירח עמד עד יקום גוי אויביו וזאת הפליאה כתובה על ספר הישר והוא ספר תורת משה והוא מה שאמר הקב"ה יתברך נגד כל עמך אעשה נפלאות וגו' כמו שפירש א"א ז"ל כי שתי אותות אמר לו בפסוק והוא קרינת פני משה והוא מה שאמר כי גורא הוא אשר אני עושה עמך ועמידת השמש ליהושע והוא מה שאמר נגד כל עמך אעשה נפלאות ונתן לו אות קרוב, להאמין באות רחוק. ובדרש, שלשים ושש שעות עמדו השמש והירח. כיצד המלחמה היתה בערב שבת ונתיירא יהושע שלא יחללו ישראל את השבת ופשט ידיו למעלה שיעמוד השמש ביום הששי כשיעור יום שבת והירח כשיעור ליל שבת ומוצאי שבת והם שלשים

רלב"ג

המלחמה צעמומה ואס היה זה המופת צעמיד' מהתנוע' לא הי' לו רושם צענין המלחמ' כלל ומהס כי יתבאר מדבריו כי הש"י לא יעשה מופתים כי אס לנורך או לקנות דעו' אמיתיות ולא נזכר ככאן רושם כזה המופ' צאחד מאלו הנדדים ומהס שכבר התבאר נספר מלחמות ה' כי המופת לא יהיה על יד נציא צאלו הנמצאות העליוני' ר"ל הגרמים

האמורי הס וכל ממניהס חנו על גבעון וילחמו עליה וכבר שלחו אנשי גבעון ליהושע שיעורס כי ראוי לאדון שיעיל עזדיו מיד הנלחמים עליהס וידמה ששאל יהושע את פי ה' על זה ועלה מן הגלגל הוא וכל עם המלחמ' עמו וכל גבורי החיל וכבר אמר השס יתברך אל יהושע קודס זה צשאלו את פיו על דבר זאת המלחמה שלא ירע מהמלכים האלה

אֵילֹן: י וַיֵּלֶם הַשֶּׁמֶשׁ וַיֵּרָח עִמָּד עַד-יָקָם גְּוִי
אֵיבֵיו הֲלֹא-הִיא כְּתוּבָה עַל-סֵפֶר הַיֵּשֶׁר
וַיַּעֲמֵד הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֲצֵי הַשָּׁמַיִם וְלֹא-אֵץ לָבוֹא
כִּיּוֹם תָּמִים: י וְלֹא הָיָה כִּיּוֹם הַהוּא לְפָנָיו
וְאַחֲרָיו לְשִׁמְעַע יְהוָה בְּקוֹל אִישׁ כִּי יְהוּה
נָלַחַם לְיִשְׂרָאֵל: פ טו וַיֵּשֶׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל-יִשְׂרָאֵל
עִמּוֹ אֶל-הַמַּחֲנֶה הַגָּלְגָּלָה: טז וַיִּנְסוּ חַמֶּשֶׁת
הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיַּחֲבֹאוּ בַּמְּעָרָה בְּמִקְדָּה:
י וַיִּגְדַּל לַיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר נִמְצְאוּ חַמֶּשֶׁת הַמְּלָכִים
נַחֲבֵאִים בַּמְּעָרָה בְּמִקְדָּה: יא וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ
גִּלּוֹ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֶל-פִּי הַמְּעָרָה וְהַפְּקִידוֹ
עָלֶיהָ אֲנָשִׁים לְשֹׁמְרִים: יב וְאַתֶּם אֶל-תַּעֲמְדוּ
רַדְפוּ אַחֲרַי אֵיבֵיכֶם וְזִנְבֹתֶם אוֹתָם אֶל-
תַּתְּנוּם לָבוֹא אֶל-עֲרֵיהֶם כִּי נִתְּנָם יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם בְּיַדְכֶם: יג וַיְהִי כְּכֹלוֹת יְהוֹשֻׁעַ וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְהַכּוֹתָם מִכָּה גְדוֹלָה-מְאֹד עַד-תָּמָּם
וְהַשְּׂרִידִים שָׂרְדוּ מֵהֶם וַיָּבֹאוּ אֶל-עָרֵי
הַמִּבְצָר: יד וַיֵּשְׁבוּ כָּל-הָעָם אֶל-הַמַּחֲנֶה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ מִקְדָּה בְּשָׁלוֹם
לֹא-חֶרֶץ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאִישׁ אֶת-לְשׁוֹנוֹ: יו וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ פָּתְחוּ אֶת-
פִּי הַמְּעָרָה וְהוֹצִיאוּ אֵלַי אֶת-חַמֶּשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִן-הַמְּעָרָה:

אילון: יג ואורזך שמשא וסינכה קם עד
דאחפרע עמא ישאל מפעלי דבניהון
הלא היא כתיבא על ספרא דאורייתא
וקם שמשא בפלגות שמאי ולא דחק
למיצל על כיום שלים: י ולא הנה
כיומא ההוא קדמוהי ובתרוהי
דאחקבלת קדם י צלות אנש ארי
במימריה י מגיח קרבא לישראל:
טו ותב יהושע וכל ישראל עמיה
למשריתא לגלגלא: טו ואפכו חמשא
מלכיא האלין ואטמרו במערתא
במקדה: י ואתחנא ליהושע למימר
אשתכחו חמשא מלכיא סמדין
במערתא במקדה: יא ואמר יהושע
קריבו אבנין ברבין קדם פוקא
דמערתא ומנו עלה גברין למשרהון:
יב ואתון לא תקומון רדופו בתר בעלי
דבביכון ותדבקון יתוון לא תשבקונו
למיצל לקרויהון ארי מסרינון י
אלהכון בידיכון: יג והנה כד שיצי
יהושע ובני ישראל לממחיהון מחתא
רבתא לחדא עד דשלימו ומשינביא
אשתויבו מנהון ועלו לקרוין בריבין:
יד ותבו כל עמא למשריתא לות יהושע
למקדה בשלם לא הנה גוקא לבני
ישראל למדחק גבר ית נפשיה:
יז ואמר יהושע פתחו ית פוקא
דמערתא ואפיקו לותי ית חמשא

מסורה (יג) כיום. י"א וס' במסרה רבתא: (יד) כיום הוא לפני ולאחרי. ד' פסוקים אית בהון לפני ולאחרי וס' נמסר בסדר בא: (טו) הגלגלה ו' בקריאה וס' וישלחו אנשי גבעון. וישב יהושע קדמא ובמרא דיהודה. וישב המלך רבא עד הירון. ויעבר המלך הגלגלה וכמון. ואלישע שב: (יז) גלו. ב' וס' ויאמר יהושע גלו אבנים גדלות. גלו אלי היום אבן גדולה.

רשי

הירח עומד כנגד עמק אילון, והוא רחוק מגבעון, שהרי גבעון בגבול בנימין, ואילון בגבול דן: (יג) הלא היא כתובה. דבר זה נכחצ במורה שאמר לו יעקב ליוסף (בראשית מח יט): זרעו של אפרים יהיה מלא וגו', אימתי, כיום שעמדה חמה ליהושע, נמלל כל העולם

שמעו של יהושע, ויעמד השמש צחלי השמים ולא אץ לצח כיום חמים: (יח) גולו. גלגלו אבנים אל פי המערה: (כא) לא חרץ לבני ישראל. הרי זה מקרא קצר, לא חרץ המורץ לאיש מבני ישראל את לשונו. חרץ. לשון דבור הלשון, וכן (שמות יא ו): לא יחרץ כלב

רד"ק

ושש שעות: (יג) עד יקום גוי אויביו. כמו מאויביו וכן השמרנו לכם עלות בהר: (יד) ולא היה כיום ההוא. ואף על פי שהיה שוב השמש אחרנית לחזקיהו האות ההוא היה לאות ולמופת ונתנו השם בעבור שיאמין חזקיהו שיחיה מחליו והוא כאחד

גבורות

תענית דף כ' ע"ב

ארי

קבו

על זה כלל אלא הקב"ה מעצמו הבטיחו על זה כדי לגדלו, אלא מהא שעמדה חמה לנקדימון פריך ומלאחריו קא קשיא ליה דהא לו עמדה חמה על ידי תפלתו והקב"ה שמע לקולו:

אחד כלל ואין זה עמידת החמה אלא עמידת ארץ הוא, וכל שכן לפירוש רבינו אלחנן בטעמא דלא חשיב לחזקיה דכל שכן דלא הוה ליה למחשב לנקדימון נמי. ויש לומר דמכל מקום כשחזרה לא שקעה מיד אלא שהתה קצת בעמידה במקום אחד כדי שתראה ויהיה ניכרת הזריחה לכל, שאילו שקעה מיד לא היה ניכר הזריחה לכל ועדיין היה פתחון פה לאותו האדון וכיון שבע"כ אי אפשר שתשקע מיד אלא שהתה ממילא תיכף לזריחה עמדה קצת במקום אחד:

דף כ' ע"ב

ולא הרהרתי במבואות המטונפות. בפ"ד דמגילה (דף כה.) מייתי לה ופירש שם רשב"א בחידושו מסתברא לי דהוה סבירא ליה כרבי יוחנן דשרי והיינו רבותיה, ביאור דבריו דאמר ר' יוחנן בפרק מי שמתו (ברכות דף כד:) היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש, ואפילו למאן דאמר התם דאסור אפילו להרהר בדברי תורה הני מילי בעומד אבל במהלך לית לן בה כדמפרש בגמרא התם^[כז]. וקשה לי ארי יוחנן דשרי במהלך במבואות המטונפות לקרות ק"ש הא אתמר (שם דף כה.) צואה עוברת^[כז] אביי אמר מותר לקרות ק"ש ורובא אוסר, ואמר אביי מנא אמינא לה דתנן הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר טמא, הטהור עומד תחת האילן

אלא משה מנלך. שם בפרק ב' דמסכת ע"ז (דף כה.) קאמר מיתבי ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו ומשני שעות הוא דלא הוי נפיש כולי האי ואי בעית אימא אבני ברד הוא דלא הוי. ונראה לי דלא קשיא ליה מלפניו דתיקשי ליה ממשה דקדים ליהושע דהא כסיפא דהאי קרא מסיים לשמוע ה' בקול איש והכי קאמר דעל ידי שאמר יהושע שמש בגבעון דום שמע ה' בקולו והעמידה, אבל ההיא עמידה דמשה לא היה על ידי קול איש שמושה לא אמר שתעמוד השמש ולא התפלל

[כז] ומהרש"א כאן כתב דהילוך מותר היינו שמותר לת"ח ללכת שם והטעם משום דאפשר להלך בלא הרהור, ועלה אמר רב אדא דאף על פי כן נוהר מלילך שם משום שלא הלך ד"א בלא תורה. ובמצפה איתן כתב דברי מהרש"א דחוקים, ולכן נראה דהיינו רבותיה דרב אדא דאף שלא הלך ד"א בלא תורה וא"כ מסתמא לא היה אפשר לו ועל כרחו היה צריך להרהר בדברי תורה, אף על פי כן כשהיה במבואות המטונפות לא הרהר אף שמדינא מותר בכה"ג וכמבואר (סי' זכחים קב:) גבי ר"א בר' שמעון שהרהר דברי תורה במרחץ משום שהיה לאונסו.

ובשור"ת הרדב"ז (סי' שמב) נשאל אם מותר ליכנס לבית הכסא מתוך הלכה שאינה פסוקה שמא יהרהר בדברי תורה, והשיב שאין קפידא דמה יעשה כשדוחק אותו הטבע אלא ודאי כיון שברור שאסור להרהר יסירם מלבו, והוא (דבר הונא) דאמר אסור לעמוד במקום הטינופת היינו לזמן מרובה, ועוד דשאני מבואות המטונפים שאין פירוש שרואה הטינוף אלא שדרכם להיות מטונפים ולפי שהדבר ספק יש לחשוש שמא יהרהר בדברי תורה. ולפי"ז י"ל דרב אדא נוהר אפילו שלא לעבור לזמן מועט, ודומה לדברי המהרש"א.

והחיד"א ביאר רבותא דרב אדא עפ"י מה שכתב בספר חסידים (אות כח) ומובא במג"א (פה, ד) שאם במקום טינופת נתעורר לו תאות אשה עדיף שיהרהר בדברי תורה מהרהורי עבירה, ועלה אמר רב אדא שמעולם לא הוצרך לבא לידי היתר זו. וע"ע בחכמת שלמה שם שנוטה דתמיד מותר להרהר שם בגדלותו של הקב"ה.

[כז] צואה עוברת פרש"י אדם שנושאים לפניו גרף של רעי להעבירו. והרמב"ם (ק"ש פ"ג הי"ג) מפרש כגון שהיתה שטה על פני המים. ויתכן שיש בדברי רש"י חידוש יותר, דאף דהצואה מונחת תוך הגרף מ"מ חשיב צואה עוברת הואיל ונייד מכת האדם, וזה דומה לאבן המונח בכלי שצף על גבי מים שנסתפק רבא (שבת ה:) אם חשיב כמונח. עוד כתב הרמב"ם דאסור לקרות כנגדו עד שיעברו ממנו ארבע אמות. וכתב הכ"מ בשם מהר"י אבובב דלא דמי לצואה העומדת במקום אחד שצריך להרחיק ממנו מלפניו כמלא עיניו כיון שעובר והולך. והכ"מ תמה דמה המקור לזה, ולכן פירש דמיירי כשהצואה מלאחריו.

סִיחֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבֹן הָאֱמֹרִי וְאֶת־
 אֶרְצוֹ הַחֵל רֶשׁ וְהַתְּנָר בּוֹ
 מִלְחָמָה: כֹּה הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל תֵּת
 פַּחְדְּךָ וִירְאֶתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים

תולדות אהרן אחל תת. תענית כ. אשר
 ישמעון. תענית שם ע"ז כה.

אבן עזרא

רמב"ן

(כד) החל רש. מירוש':

אפרים יהודה וישראל ובכללם כולם ישראל. והשמות
 האלה כולם מתוארים מן החוי, כי כאשר היה שמו

חוי כנו לו מן חויה רפאים, שהנחש שוכן בחורי עפר, והחורי והעוי על שם הנחש כמו כן, כאשר פירשתי
 (לעיל פסוק י). והקב"ה נתן לאברהם הרפאים בכללם, ומשה יזכיר לישראל החוי השם הראשון שקרא לו אביו,
 כי ארץ רפאים בימי משה כבר נחלקה וממנה אסורה לישראל:

והנה הכתוב בא להזכיר בכאן ענין כל ארץ החוי שהם הרפאים וכל הנעשה ממנה. אמר תחלה, כי האמים
 גם הם מן הרפאים וירש אותם מואב, וחזר ואמר כי החורי אשר הם ג"כ מן רפאים ירש אותם עשו,
 וחזר עוד ואמר כי ארץ בני עמון אף היא ארץ רפאים ואסר כל זה לישראל. ועוד ספר, כי גם כפתורים
 היוצאים מכפתור לקחו מארצם והיא מותרת לישראל, והזכיר יהושע ארץ הפרזי והרפאים (יהושע יז טו):

אב"ל רש"י כתב, עוים מפלשתים הם, שעמהם נחשבים בספר יהושע (יג א) העזתי והאשדודי האשקלוני הגתי
 והעקרוני והעוים, ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך לא יכלו ישראל ללכת בארצם, ולהוציאם
 מארצם הבאתי עליהם כפתורים והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אתם מותרים לקחת מידם. ולא נתכוונו
 אצלי דברים הללו, כי הכתוב לא ימנה העוים מפלשתים, אבל ימנה חמשת סרני פלשתים וזכירים ואחרי כן
 יזכיר העוים בעם אחר, יאמר כי מן השיחור אשר על פני מצרים ועד גבול עקרון צפונה הכל תחשב מארץ
 כנען, חמשת סרני פלשתים אשר ימנה וגם העוים שהם גוי אחר. ולדברי הרב הנה הותרו העוים שירשו
 אותם כפתורים, ושאר סרני פלשתים מי התירם, ולמה יכבשו את כלם, כי יהושע הוא המכבש את הפלשתים
 והעוים. ועוד למה תהיה ארץ פלשתים לאברהם כלל, ולמה הוצרך אבימלך לבריתו בזה ופלשתים מבני
 מצרים היו וכן הכפתורים, ואינם מעשר עממין. אבל הדבר בהפך, כי הכפתורים והפלשתים השמידו מן
 הכנענים, כי אבימלך מלך גרר היה, והעזתי יושב בעזה, וצידון עיר פלשתים, ואלה מגבול הכנעני הם שנאמר
 ויהי גבול הכנעני מצידון באכה גררה עד עזה:

והנראה בעיני, כי פלשתים וכפתורים יחשבו עם אחד, וכן אמר הכתוב (ירמיה מז ד) כי שודד ה' את פלשתים
 שארית אי כפתור, וזה טעם "כפתורים היוצאים מכפתור", כי יצאו מכפתור עם מעט לגור באשר
 ימצאו והשמידו את העוים היושבים עד עזה שהם מזרע כנען, וישבו תחתם בעזה ואשקלון ואשדוד וגת
 ועקרון והכל מגבולות כנען, וחלקו אותה לחמשה סרניהם, ושם הגלילות ההם פלשת ונקראו גם הם פלשתים,
 ונשאר לעוים יתר ארצם כאשר הזכיר יהושע. וזהו שאמר (שם) פלשתים שארית אי כפתור, כי פלשתים הם,
 וזה טעם אשר יצאו משם פלשתים ואת כפתורים (בראשית יד), כמו שפירשתי שם:

ומה שאמר הכתוב (עמוס ט ז) הלא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלשתיים מכפתור וארם מקיר, יספר
 מלחמות ה', כי הוא אשר העלה את ישראל מארץ מצרים באותות ובמופתים ובמלחמה, והעלה פלשתים
 מכפתור ארצם כי הוציאם משם לתת להם בנס גדול את העוים והשמידום וישבו תחתם, ועזבו כפתור
 לאחיהם. או שהיה הענין כאשר הזכרתי, כי העוים בני כנען יושבי הארץ בראשונה היה שמם פלשתים כי
 שם הארץ פלשת, והכפתורים היוצאים מכפתור כאשר השמידום הגלו מהם לכפתור ארצם אשר היא מכלל

בעל המורים

(כד) ראה נתתי בידך את סיחון. מלמד שהראהו שרו של סיחון
 בידו כפוט: החל. ד' ב' הכא ואידך החל וכלה. וגלות החל הזה.
 החל רש החל וכלה שהיו משנעה עממין שנאמר בהם לא תחיה כל
 נשמה וגלות החל מלמד שרמו למשה הגלות א"י כי היכי דכתיב
 הכא החל רש אף החס נמי כתיב ירשו את ערי הנגב. וכדליתא
 בתנחומא כל הנסים שעשה הקב"ה במדבר עמידן להעשות לישראל

תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן

שְׁמַעְךָ וּרְגִזוּ וַחֲלוּ מִפְּנֶיךָ:

כו וַאֲשַׁלַּח מַלְאָכִים מִמִּדְבַּר

קְדָמוֹת אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן

דְּבָרֵי שָׁלוֹם לֵאמֹר: כו אֶעֱבְרָה

בְּאַרְצְךָ בַּדֶּרֶךְ בַּדֶּרֶךְ אֵלֶיךָ לֹא

אָסוּר יָמִין וּשְׂמֹאל: כח אֲכַל

בַּכֶּסֶף תִּשְׁבְּרֵנִי וְאֶכְלֹתִי וּמַיִם

בַּכֶּסֶף תִּתֶּן־לִי וְשִׁתִּיתִי רַק

אֶעֱבְרָה בְּרַגְלִי: כט כֹּה־אֲשֶׁר עָשׂוּ־

לִי בְּנֵי עֵשׂוּ הַיֹּשְׁבִים בְּשִׁעִיר

וְהַמּוֹאָבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעַר עַד

אֲשֶׁר־אֶעֱבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־

וְדַחֲלֶתְךָ עַל אַפֵּי עַמְמֵי־

דֵּי תַחֲוֹת כָּל שְׁמַיָּא דֵּי

יִשְׁמְעוּן שְׁמַעְךָ וּיְזוּעוּן

וְיִדְחֲלוּן מִן קַדְמֶךָ:

כו וְשִׁלַּחִית אֲזַנְיָדִין

מִמִּדְבְּרָא דְקְדָמוֹת לְוֹת

סִיחֹן מֶלֶכָּא דְחֶשְׁבּוֹן

פְּתַגְמֵי שְׁלָמָא לְמִימְרָ:

כו אֶעֱפֹר בְּאַרְעֶךָ בְּאַרְחָא

בְּאַרְחָא אִזֵּל לֹא אֶסְטִי

יְמִינָא וְשְׂמֹאלָא:

כח עֲבוּרָא בְּכֶסֶף תִּזְכֹּן

לִי וְאִיכּוֹל וּמַיָּא בְּכֶסֶף־

תִּתֶּן לִי וְאֶשְׁתִּי לְחֹד

אֶעֱבֹר בְּרַגְלִי: כט כֹּה־כֹּמָא דֵּי

עֲבָדוּ לִי בְּנֵי עֵשׂוּ דִּיתְבִּין

בְּשִׁעִיר וּמוֹאָבָי דִּיתְבִּין

בְּלַחֲתִית עַד דְּאֶעֱבֹר יַת

יַרְדֵּנָא לְאַרְעָא דֵּי אֱלֹהֵנָא

תולדות אהרן מסדבר קדמות. שבת פט.
אכל בכסף. ע"ז לו:

הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: ז וְלֹא אָכָה

רש"י

שפתי חכמים

(כה) תחת כל השמים. למד שעמדה ג חמה

למשה ציוס מלחמת עוג (ס"א סימון) ונודע הדבר

חמת כל השמים: (כו) ממדבר קדמות. אע"פ

שלא זוני המקום ד לקרוא לסיחון לשלום למדתי ממדבר סיני מן התורה שקדמה לעולם כשנא הקב"ה לימנה לישראל חזר אותה על עשו ושמעאל

אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. ד"א ממדבר לשלום עולם יכול היית לשלום זרק אחד ולשרוף את המצריים אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה לאמר שלח את עמי צמתון: (כט) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעבור

ג רחוב הכא אהל תת וגו' וכתוב התם גבי יהושע כיום תת וגו' מה התם עמדה חמה אף הכא עמדה חמה: ד דאם לא כן מאי קדמות ומה שכתב אף על פי שלא צוני המקום וכו' משמע דסבירא ליה דוכי תקרב אל עיר וקראת אליה לשלום במלחמת רשות הכתוב מדבר: ה דלפירוש ראשון קשה למה כתב סתם קדמות דהא הרבה דברים קדמו לעולם והיה לו לפרש ולא לסתום לכן פירש דבר אחר וכו' ולפי טעם אחרון נמי קשה למה אמר ממדבר בשלמא אי קאי על התורה ניחא דהא נתינתה היה במדבר אלא אי קאי אהקדוש וגלוי לפניו שלא יקבלוה ואעפ"כ פתח להם בשלום קדמות ממך למדתי דה שקדמת לעולם יכול היית לשלום זרק אחד ולשרוף את המצריים אלא שלחתי מן המדבר אל פרעה לאמר שלח את עמי צמתון: (כט) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעבור * חענית כ. ע"ז ה.

עבודה זרה דף כה

רש"י

דכיוס תמים דקרא לעמידה דלא אץ לבא קאי ומיהו מקיש עמידתו דחזי השמים לביאתו דלא אץ לבא: **נג נקדימון בן גוריון גמרא.** שהלוהו הגמון אחד עשר מעינות מים במסכתא תענית צפ' סדר תעניות האלו (יט:): למזשה.

זמלמת סיוון: ולא היה כיום ההוא. זמעשה דיהושע כתיב: **אבני ברד לא הוה.** זמשה:

תוספות

נג ליהושע ולמזשה ולנקדימון. והא דלא חשיב יעקב משום דשמע שורחה זעזורו זאה זעזורו ולא היו אלא תשלומין זעלמא וחזקיהו נמי שזכ השמש אחורנית עשר מעלות וזו שנתקלר היום כשמת אמו ואינו אלא תשלומין מה שמהרה לשקוע:

עבודה זרה פרק שני בה.

מהרש"א קמט

ועמד כל אחד זמקומו ל"ו שעות עד מוצאי שבת וכו' ע"כ וזה כדברי רשב"ז ללשון ראשון או כדברי ר"א ללשון שני זכשמעתין שהיה העמידה ל"ו שעות מיהו ק"ק דודאי אותה עמידה כ"ד שעות שהיה סמוך לשקיעה ניחא שהיה

נג * תנא: פשם שעמדה לו חמה

ליהושע, כף עמדה לו למשה, ולנקדימון בן גוריון. (בשלקמא) יהושע - קרא. נקדימון בן גוריון - גמרא. אלא משה, מנא לן? (אמר רבי אלעזר): **אתיא "אחל", "אחל".** כתיב **הקא** (דברים ב) **"אחל תת פחדך".** וכתיב **ביהושע** (יהושע ג) (* **"אחל גדלך לעיני העמים".** **רבי יוחנן אמר:** **אתיא "תת", "תת".** כתיב **הקא "תת",** וכתיב **התם** (שם י) **"ביום תת ה' את האמרי לפני בני ישראל".** רבי שמואל בר נחמני אמר: (אתיא) מגופיה

דקרא [שמעת ליה] - (דברים ב) "אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו

מפניך" - אימתי "ורגזו וחלו מפניך"? בשעה שעמדה לו חמה

למשה. מיתבי: (יהושע י) **"ולא הנה פיום ההוא לפני ואחריו".** אי

בעית אימא: שעות הוא דלא נפישין כולי האי. ואי בעית אימא:

אבני ברד לא הואי, דכתיב (שם) "ויהי בנסם מפני ישראל רגז, ודו"

(* לשון הפסוק: אחל גדלך בעיני כל ישראל:

כריך לה מפני חלול שבת אבל העמידה י"ב שעות שהיה זחלי היום זערב שבת למה היה כריך כיון שעדיין לא הגיע הכנסת שבת וי"ל זוה דאפשר שהיה כריך להעמדת ל"ו שעות ולא היה זידו להעמידה זפעס אחת יותר מכ"ד שעות שהא שיעור יום שלם ולכן הקדים להעמידה י"ב שעות ולכולהו אמוראי כריך לתת טעם טעם למה לא העמידה בפעם אחת בשיעור העמדה של שני הפעמים. וניל בס"ד נחלק הנס לשתי חלוקות כדי לקיים שתי הברכות. אחת של יעקב אבינו ע"ה שברכו וזרעו יהיה מלא הגוים, כמ"ש רבי יוחנן, והשנית של משה רבינו ע"ה שברך אותו באומרו בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ כמ"ש ר"א. וכדי לחלוק כבוד לשתייהן עשה הנס לשתי חלוקות, אחת בשביל יעקב אבינו ע"ה ואחת בשביל ברכה של משה רבינו ע"ה. או יוכן אחת בזכותו ואחת בזכות משה רבינו רבו:

ליקוטים

אומרים שהיתה שלישי השניה או רביע השניה, אלא אומרים שהיתה מחצית, דהיינו שבאה השניה כפלים על הראשונה, כי כן דרכו יתברך להוסיף כפלים, וככתוב (איוב יא) כפלים לתושיה, וכן הוה באיוב שהוסיף לו כפלים, וכן בעונש הגנב התוספת היא כפל דכתיב (שמות כב) שנים ישלם. ולז"א מכלל דמיקרא עמידה הראשונה לאו ביום תמים, אלא הוה י"ב שבות ועשית השניה כפלים. **ברם** מהרש"א ד"ל הקשה לכולהו אמוראי כריך לתת טעם למה לא העמידה בפעם אחת בשיעור העמדה של שני הפעמים. וניל בס"ד נחלק הנס לשתי חלוקות כדי לקיים שתי הברכות. אחת של יעקב אבינו ע"ה שברכו וזרעו יהיה מלא הגוים, כמ"ש רבי יוחנן, והשנית של משה רבינו ע"ה שברך אותו באומרו בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ כמ"ש ר"א. וכדי לחלוק כבוד לשתייהן עשה הנס לשתי חלוקות, אחת בשביל יעקב אבינו ע"ה ואחת בשביל ברכה של משה רבינו ע"ה. או יוכן אחת בזכותו ואחת בזכות משה רבינו רבו:

(בן יהוידע):

אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך
אימתי רגזו וחלו מפניך בשעה שעמדה לו חמה למשה. והקשה מהרש"א כח"א הא גבי קריעת ים סוף נמי כתיב שמעו עמים ירגזו וכו'. ולק"מ דהא קושטא דהתם נמי ודאי דעמדה לו חמה דהא איתא במדרש הובא בס' בחיי דאותו היום של קריעת ים סוף היה ארון כמו שלשה ימים. וא"כ מסתמא היה זה ע"ש עמידת החמה במקום אחד (ואהבת איתן):

דיריתו נמי הוראת שעה היה והכי אמרינן שם אם יאמר לך אדם למה חלל יהושע את השבת אמר הק"ה אני אמרתי לו (יהושע ו) וסבותא את העיר שזעה פעמים כה תעשון שזעה ימים ואין ז' ימים זלא שבת והא דדרשינן (שבת יט.) עד רדתה (דנחש כ) ואפילו זשבת היינו זתחילו זמלמתה ג' ימים קודם שבת כדאמר זפ"ק דשבת דו"ק:

נג אשר ישמעון שמעך רגזו וחלו מפניך אימתי רגזו וחלו מפניך בשעה שעמדה לו חמה וכו'. בקריעת ים סוף נמי כתיב כה"ג (שמות טו) שמעו עמים ירגזו חיל אחו וגו' ואפשר שדרשו כן הכא זמלמת מפניך זכיון דקאמר ישמעון שמעך רגזו וחלו דהיינו מתוך השמועה היאך קאמר שזכ מפניך זמשמע לנוכח שירגזו וחלו זכרות את פניו וע"כ דרשו זו שעמדה לו חמה והס ראו זכל העולם נכ זה שנעשה על ידו וכאלו רגזו וחלו מפניו. ועוד דאמרינן (צ"ע עה.) פני משה כפני חמה והוי זמש כשראו נכ העמדת חמה הוא ראות פני משה וק"ל:

עיון יעקב

והירח ואחד עשר כוכבים משתחרים לי וכנגד שתי טענות עמד שתי פעמים:

נג אלא משה מנא לן. ולא ניחא למימר כדאיתא ברבה פרשת וילך שהיה היום קובל ואמר איני זו ואיני שוקע ומשה קיים ע"ש באורך דזה לא מיקרי העמדה למשה כיון שלא היה ניחא ליה וק"ל: **איבעית אימא שעות לא נפישין כולי האי.** רצ"ל כמ"ד יש ג"ש למחצה דלאו לכולי מילי יליף מיהושע וביהושע שהיה רבותא יותר ממשה היינו כדי לחלוק לו כבוד וכה"ג מתרץ הש"ס בסנהדרין דף ה' ע"ב לחלוק כבוד לרבה בר בר חנא ע"ש בפירושו רש"י:

ישבותו ומ"ד ששבת כ"ד שעות בפעם אחת ס"ל כמ"ד בפ' ארבע מיתות (סנהדרין נח:) דיום ולילה לא ישבותו קאי לאזרהה לבן נח ששבת ולא קאי כלל אששה עתים וכפירוש רש"י שם, עיין שם במהרש"א ורא"ם בפרשת נח והא דהיתה עמידת חמה בשתי פעמים ולא הכל בפעם אחת י"ל להראות שזכה לכך מברכת שני צדיקים יעקב שאמר (בראשית מה) וזרעו יהיה מלא הגוים ומשה שאמר (דברים לג) בהם עמים ינגח יחדו אפסי ארץ ובמדרש (ב"ר פ"ו אות ט) איתא שהיה ליהושע שתי טענות על עמידתם אחת כשם שלא דומתי מהתורה אתה דום מלפני ועוד זכינא דאבא את שנאמר (בראשית לו) השמש

עין יוסף

נג אתיא תת תת. משום דהאי גזרה שוה עדיפא דביום תת ה' את האמורי בגופיה דקרא דשמע כנגעון דום הוא כתיב (תורת חיים):

שכינה הרשומות במלת ארגמן * כי ממה שהזכיר שלמה בחכמתו: מרכבו ארגמן⁹³, יתבאר למשכיל סוד האחד הרוכב על ארבע מתנות שכינה של כבוד ארגמן, וידוע כי משם התאו לדגלים⁹⁴, ואמרו במדרש⁹⁵: כי ביום הזה של מתן תורה היתה עמידת חמה ותחית המתים, כמו שכתוב: נפשי יצאה בדברו⁹⁶, וכן דרשו באלה הדברים רבה⁹⁷: חמשה פעמים עמדה חמה למשה, יום של יציאת מצרים, ויום של ים, ויום של עמלק, ויום של מתן תורה, ויום של נחלי ארנון, עד כאן. ויתיצבו בתחתית ההר. למטה מן ההר, וחזק לגבול שהוזהרו להתרחק ממנו. ודע כי הכבוד היה בראש ההר, שנאמר: וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר⁹⁸, וכתוב: ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר⁹⁹, וכל ישראל עמדו בסוף ההר, שנאמר: ויתיצבו בתחתית ההר, ומשה זכה לעלות אל ההר לבא בתוך הענן, שנאמר: ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר¹, וזכה עוד שנתקרב אל עב הענן, הוא שכתוב: הנה אנכי בא אליך בעב הענן², ועב הענן הוא הערפל אשר שם האלהים³, וזהו באור הכתוב: וההר בוער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל⁴, חשך הוא האש⁵, ואחר כך ענן ואחר כך ערפל שהוא עב⁶ הענן, ולפי זה היו ארבע מדרגות זו למעלה מזו, וזו לפנים מזו, ואלו הם: תחתית ההר, וראש ההר, וענן, ועב הענן, ומצינו דוגמתם⁷ בבית המקדש: שער העזרה כנגד תחתית ההר, והעזרה עצמה כנגד ההר עצמו, וההיכל לפנים כנגד פנימיות הענן, בית קדשי⁸ קדשים שהוא לפנים מן ההיכל הוא כנגד עב הענן, הוא הערפל אשר שם האלהים.

(יח) והר סיני עשן כלו. ההר היה עשן * ולא האש, כי האש שהוא לפני כבוד ה' אין לה עשן, ומה שאמר, כעשן הכבשן ידוע כי אין המשל דומה לנמשל, אבל מפני שאנחנו גשמיים אי אפשר לנו שנערוך ונדמה הענינים השכליים רק בדברים הגשמיים * שאנו שקועים בהם, וכן הכתוב המשיל יופי השמש וזהו ליופי בן אדם, והמרוצה שלו בגלגלו למרוצת הגבור, הוא שכתוב: והוא כחתן יוצא מחפתו ישיש כגבור לרוץ אורח⁹, ודבר ידוע שאינו בערכו ולא דומה לו על אחת מאלף אלפי ורבי רבבות פעמים, וכן הכתוב המשיל את הקב"ה לאריה, שנאמר¹⁰: אריה שאג מי לא יירא ה' אלהים דבר מי לא

93 שיר השירים ג, י. 94 במדבר רבה ב, ב. 95 שהיתה עמידת חמה ביום מתן תורה. כן בפרש"י הובא להלן בדברי רבינו (עיין ציון 97). ושהיתה תחית המתים ביום ההוא, מבואר בשבת פה, ב על יסוד הפסוק: נפשי יצאה בדברו: א"ר יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתו של ישראל שנאמר נפשי יצאה בדברו. ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתו, דיבור שני היאך קבלו. הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם. 96 שיר השירים ה, ו. 97 המשה פעמים עמדה חמה למשה, תיפשתי באלה הדברים רבה מדרש זה ולא מצאתי, ובתענית ב, א, איתא שחמה עמדה לו למשה במלחמת סיוון. — זפרט זה לא הזכיר רבינו כלל. לאחר זמן מצאתי הפאמר הנ"ל בדברים רבה הוצ' ליברמן (עמ' מנ) וע"ש בהערה יח, ובדברים יח, לב שוב הזכיר רבינו את הפאמר. 98 להלן פסוק ב. 99 להלן כד, יו. 1 שם יח. 2 לעיל פסוק ט. 3 כדעת הרמב"ן הונא לעיל שם. 4 דברים ד, יא. 5 חשך הוא האש, עיין לעיל בראשית א, ב, בבואורים ד"ה והחשך שהוא האש. 6 עב הענן, כצ"ל ע"פ ד"ר. ובס"ש סלת "עב" ליתא. 7 ומצינו דוגמתא וכו', עיין בת"ש הערה ריח שמביא רעיון כזה מפירוש ר"י ברצלוני לספר יצירה: „וכן נמי בסניני מצינו שהיה במחנה שלש קדושות עב הענן מקום קודש הקדשים... והענן מקום הקודש... ושאר הר סיני הוא במקום חצר המשכן...". ועיין עוד דברי נועם ב„משך חכמה“ להגאון ר' מאיר שפחה, ד"ה והנבלת. 8 קדשי הקדשים, כן נכון מאד ע"פ ד"ר. ובס"ש סלת "קדשי" ליתא (1). 9 תהלים יט, ו. 10 עמוס ג, ה.

רכב אלקים רבותים אלפי שנאן, שנאן כללא דכלהו ציורין: שו"ר נש"ר ארי"ה נ' דא איהו אדם פשיטו דאתכליל כחדא ברזא דכר ונוקבא (מתורת חיים). במלת ארגמן. אוריאל ר'פאל ג'בריאל מ'כאל ג'וריאל (נפתלי). (יח) ההר היה עשן וכו'. כן במכילתא בחדש

סה:

פני משה

הנושא את האשה פרק שנים עשר כתובות

קרבן העדה

נר מערבי

עין מושפט
נר מצודה

כא
א טור י"ד ס' סג
ובש"ע סעיף 3

מסורת
הש"ס

א שנת קיד [ע"א] נדה
דף כ [ע"א]
ב"מ פה א

תורה אור
השלם

א ויהי יעקב בארץ
מצרים שבע עשרה
שנה ויהי ימי יעקב שני
חיי שבע שנים
וארבעים ומאת שנה:
(בראשית מז כח)

ב מוב"ל לפל וירחמו על
קל מעשיו: (תהלים
קפ"ח)

הדור. מי שהוא ממיה ומב"א אופן הוא מלבישן והיינו תהפך כחומר
ההות' שהיו כחומר ומהפך לזוך חותם ולתמיה וכן יעמדו כמו לבוש שהוא
מלבישן בלוחו לבוש עצמו: אלבשוני בורדיקא. הוא נצב כמראה התכלת
וממולע בין הלובן והשחורות: אין קמית. אם אני עומד בין הדקיקים אני
מתבייש שאין מלבושי שחורים ואם אני
עומד בין הרשעים אני מתבייש להיות
כמתגאה עליהם שהרי אינם לבנים. וצבלי
פרק כל היד א"ר ינאי לבניו אל תקצרוני
לא כבלים לבנים וכו': חיוורין חפותין.
לבנים מגהלין ונאים א"ג שיש להן אימרא
כמו וכחפת חלוקו כלומר שילבשוהו כהוגן
וכראוי: מן רבך. רבי יוחנן: ומה אנא
בהית. וכי אני צוש נמעשי ולעורר לב
התלמידים ליראת השם אמר כן: אלבשוני
דגרסיי. שם צבלי השבועים ותנו מנעלים
צבגלי ומקלי צדי והשכיבוני על זדי כדי
שאהיה מוכן להתעורר ולעמוד צביאת
המשיח ואז יחיו המתים והכל לחוק שורש
האמונה ופנת מחיית המתים: ציפוריאי.
אנשי ציפורי ששם מת רבי ואמרו מי
שאימר לנו מת רבי אנו הורגין אותו וכל
זה מרוב זעזום אמרו: אדיק. הנין להם
בר קפרא ראשו מכוסה ומעוטף כאכל
וצבלי קרועים: יצוקים. מנזקי ארץ
ומלאכים חפשו בלוחות הצרית וגזרה ידן
של המלאכים ועל רבי רמו לומר כן: דמך
רבי. אם מת: אתון אמרתון. ולא יאל
הדבר מפי: לגו פפתה. עד שם המקום
פפתה שהוא מהלך ג' מילין מלפורי:
ואשרוניה ח"י בנישן. הנימוהו צ"ח
קצונים כי כן דרכם לעשות מעמדות
ומושג' למת ומתחלפים שם העם
להספד: ואחתוניי. והורידוהו לבית
שערים ששם נקצר רבי ועמד להן השמש
ונחלקן היום עד שהיה וכו': שריין
מציקיין. התחילו לצער עלמן שמה ח"ו
חללו שנת: בר מן קצרה. חוץ מן הכונס
שהיה דרכו ממד לצל לפני רבי ואחרו
היום לא נא כדלמך צבלי פרקין: כיון
דשמע וכו'. הפיל עצמו מנג לארץ מרוב
זערו ומת: ואפי' קצרה. מוזמן הוא לחיי
עולם הבא: ומן גוביהן. מן אותן הי"ו
שנים עשה י"ג שנים צלע כאל השיניים:
לא מתה. יולדת בא"י לפי סיפוריו היו
מנינים על הדור: ולמה. מאיזה מעשה
צאו לו הסיפורין: חד זמן. היה עובר וראה
עגל אחד שמוליכין לשוטטו ונעק וא"ל רבי
הילני: ובסופה. ובסוף מאיזה מעשה
נתרפא ונתחלק כהלכ: חמתון. ראה אותן
הורגין קינה א' של עכנרין ואמר להם
הנימוס ורחמינו על כל מעשיו חביב וצבלי
שנתרסם עליהן נתרחמו עליו ג"כ מן

הדור. כלומר מי שהוא ממיה את הדור שמת ומהפך חומר צחותם
הוא יצא את מלבושיהם ורבי לשינתו שאין המתים עומדים בלבושיהם
שנקצרו צהם: ר"י. וזה קודם מותו לקצרו צבגדים שמראיהן דיהה
צרויין צל"א לא לבנים ולא
הדור הוא מלבישו ר' יוחנן מפקד א' אלבשוני
בורדיקא לא חיוורין ולא אוכמין אין קמית ביני
צדיקיא לא נבהית ואין קמית ביני רשיעייא לא
נבהית ר' יאשיה פקיד אלבשוני חיוורין חפותין
אמרו ליה מה את טב מן רבך אמר לון ומה אנא
בהית בעובדי ר' ירמיה מפקד אלבשוני א' חיוורין
חפותין אלבשוני דנרסיי והבון מסנאי ברגלי
והוטרא בירי ויהבוני על סיטרא אין אתי משיחא
ואנא מעתד ציפוריאי אמרין מאן דמר לן דמית ר'
אנן קמלין ליה אדיק להון בר קפרא רישיה מכוסיי
מאנוי מבועיין אמר לון יצוקים ואראלים תפשוון
בלוחות וגברה ידן של אראלים וחטפו את הלוחות
אמרו ליה דמך ר' אמר לון אתון אמרתון וקרעון
ואזיל קלה דקרעין לגו פפתה מהלך תלתא מילין ר'
נתן בשם ר' מנא מעשה נסים נעשו באותו היום
ערב שבת היה ונכנסו כל העיירות להספידו
ואישרוניה תמוני עשרה בנישן ואחתונייה לבית שריי
ותלת לון יומא עד שהיה כל אחד ואחד מגיע
לביתו וממלא לו חבית של מים ומדליק את הנר
כיון ששקעה החמה קרא הגבר שריין מציקיין אמרין
דילמא דחלינין שובתא ואחת בת קול ואמרה להון
כל מי שלא נתעצל בהספידו של ר' יהא מבושר
לחיי העולם הבא בר מן קצרה כיון דשמע כן סליק
לאיגרא ומליק גרמיה ומית נפקת ברת קלא ואמרת
ואפילו קצרה ר' הוה יתיב ליה בציפורין שבעה
עשר שנין וקרא על גרמיה א' ויהי יעקב בארץ
מצרים שבע עשרה שנה ויהי יהודה בציפורין שבע
עשרה שנין ומן גוביהן עבר תלת עשרה שנין חשיש
שינוי אמר ר' יוסי בי רבי בון כל אותן שלש עשרה
שנה לא מתה חיה בארץ ישראל ולא הפילה עוברת
בארץ ישראל ולמה חשיש שינוי ב' חד זמן הוה
עבר חמא חד עיגל מיתנכים געה ואמר ליה ר'
שיזביי אמר ליה לכך נוצרתה ובסופא היך אינשמת
חמתון היו קמלין חדא קן דעכברין אמר לון ארפונון
ב' ורחמינו על כל מעשיו כתיב ר' הוה עינוון סגין
והוה אמר כל מה דיימר לי בר נשא אנא עביד חוין
ממה שעשו זקני בתירה לוקני דשרון גרמון ומנוניה
אין סליק רב הונא ריש גלותא להבא אנא מותיב
לעיל מיני דהוה מן יהודה ואנא מן בנימן דהוה מן
דכרייא ואנא מן נוקבתא חד זמן עאל ר' חייה רבה
לגביה אמר ליה הא רב הונא לכאן נתכרכמו פניו
של ר' א"ל ארונו הוא אמר ליה פוק חמי מה בעי
לכאן נפק ולא אשכח בר נש וידע דהוה כעים עליו
עבר

הדור. כלומר מי שהוא ממיה את הדור שמת ומהפך חומר צחותם
הוא יצא את מלבושיהם ורבי לשינתו שאין המתים עומדים בלבושיהם
שנקצרו צהם: ר"י. וזה קודם מותו לקצרו צבגדים שמראיהן דיהה
צרויין צל"א לא לבנים ולא
הדור הוא מלבישו ר' יוחנן מפקד א' אלבשוני
בורדיקא לא חיוורין ולא אוכמין אין קמית ביני
צדיקיא לא נבהית ואין קמית ביני רשיעייא לא
נבהית ר' יאשיה פקיד אלבשוני חיוורין חפותין
אמרו ליה מה את טב מן רבך אמר לון ומה אנא
בהית בעובדי ר' ירמיה מפקד אלבשוני א' חיוורין
חפותין אלבשוני דנרסיי והבון מסנאי ברגלי
והוטרא בירי ויהבוני על סיטרא אין אתי משיחא
ואנא מעתד ציפוריאי אמרין מאן דמר לן דמית ר'
אנן קמלין ליה אדיק להון בר קפרא רישיה מכוסיי
מאנוי מבועיין אמר לון יצוקים ואראלים תפשוון
בלוחות וגברה ידן של אראלים וחטפו את הלוחות
אמרו ליה דמך ר' אמר לון אתון אמרתון וקרעון
ואזיל קלה דקרעין לגו פפתה מהלך תלתא מילין ר'
נתן בשם ר' מנא מעשה נסים נעשו באותו היום
ערב שבת היה ונכנסו כל העיירות להספידו
ואישרוניה תמוני עשרה בנישן ואחתונייה לבית שריי
ותלת לון יומא עד שהיה כל אחד ואחד מגיע
לביתו וממלא לו חבית של מים ומדליק את הנר
כיון ששקעה החמה קרא הגבר שריין מציקיין אמרין
דילמא דחלינין שובתא ואחת בת קול ואמרה להון
כל מי שלא נתעצל בהספידו של ר' יהא מבושר
לחיי העולם הבא בר מן קצרה כיון דשמע כן סליק
לאיגרא ומליק גרמיה ומית נפקת ברת קלא ואמרת
ואפילו קצרה ר' הוה יתיב ליה בציפורין שבעה
עשר שנין וקרא על גרמיה א' ויהי יעקב בארץ
מצרים שבע עשרה שנה ויהי יהודה בציפורין שבע
עשרה שנין ומן גוביהן עבר תלת עשרה שנין חשיש
שינוי אמר ר' יוסי בי רבי בון כל אותן שלש עשרה
שנה לא מתה חיה בארץ ישראל ולא הפילה עוברת
בארץ ישראל ולמה חשיש שינוי ב' חד זמן הוה
עבר חמא חד עיגל מיתנכים געה ואמר ליה ר'
שיזביי אמר ליה לכך נוצרתה ובסופא היך אינשמת
חמתון היו קמלין חדא קן דעכברין אמר לון ארפונון
ב' ורחמינו על כל מעשיו כתיב ר' הוה עינוון סגין
והוה אמר כל מה דיימר לי בר נשא אנא עביד חוין
ממה שעשו זקני בתירה לוקני דשרון גרמון ומנוניה
אין סליק רב הונא ריש גלותא להבא אנא מותיב
לעיל מיני דהוה מן יהודה ואנא מן בנימן דהוה מן
דכרייא ואנא מן נוקבתא חד זמן עאל ר' חייה רבה
לגביה אמר ליה הא רב הונא לכאן נתכרכמו פניו
של ר' א"ל ארונו הוא אמר ליה פוק חמי מה בעי
לכאן נפק ולא אשכח בר נש וידע דהוה כעים עליו
עבר

כיון דשמע. האי כונס כן
מתל שנת שמייב סקילה ומת: נפקת. יאל צת קול אפי' האי כונס
מוזמן לחיי עה"צ שעונו נתכפר וכבר עסק בהספידה דר': וקרא.
על עצמו: ויהי יהודה וכו'. שהיו לו י"ז שנים אלו ימי זעז: ומן
גוביהן. ומתוך היו י"ג שנה שהיה חושש צשיניו: חיה. יולדת: חד
זמן. פעם אחת היה ר' עובר בשוק וראה עגל אחד מונח לשחוט
ונעק העגל ואמר לרבי הילני ואמר ליה רבי לכך נוצרת לשחטה
והואיל ולא ריחס על העגל ניתן לו חולי השיניים שאין דרך הצריות
לרחס על החושש צהן לפי שאין צו סכנת הגוף: ובסופא. ובסוף
איך נתרפא מחולי זה: ה"ג חמתון אינון קבאיין וכו'. ראה אותן
על כל מעשיו כתיב וכתב והלכת צדכניו א"כ גם על האדם לרחס על
רבי. היה עניו גדול והיה אמר כל מה שיאמר לי אדם אני עושה חוץ ממה שעשו זקני
צמירה לאבי רבי הלל סלקו עממן מנשיאות ומיניהו להלל כמפורש בפסחים פ"ו: אין ס"ק. אם יעלה ר"ה ראש גולה מבבל לכאן אושיינו
למעלה ממני שהוא מצד האב מן יהודה ואני מצד האב מצנימן ומן האם מיהודה מצית דוד: חד זמן. פעם אחת נכנס ר"ח הגדול אלל
ר': א"ש. לר' רב הונא צא מבבל: נתכרכמו פניו ש"ר. נשתנה פניו ססצר שאמר ר"ח כן כדי שיעשה לו לר"ה כמו שעשו בני צמירה
להלל: א"ש ארונו הוא. כלומר מת ר"ה וצא בתוך ארונו לכאן לקבור בארץ ישראל: א"ש. ר' לר"ח לא וראה מה הוא רואה זה שצא
לכאן: נפק. יאל ר"ח ולא מצא שם אדם והצין ר"ח שכוונתו היה שילך מלפניו שהוא כועס עליו שלא א"ל מיד דארונו דר"ה צא:

עבודה זרה דף כה

תתריט

שיטה מקובצת

תתרכ

והא דפריך אשת אב נמי דאורייתא היא קושטא דמילתא קא פריך כנ"ל.

(ג) ביממא ובליליא. במצותו של ר'. ההוא כובס דכל רש"י יומא בחלי. ההוא יומא דנח נפשיה. כיון ששמע כובס מהדו"ק בת קול דאמרה הכי. רש"י ז"ל במהדורא קמא.

רש"י מהדו"ק (לא) כל בי שמושי בכל ע"ש וע"ש. שבכתא שכינה. כיון ששמע ר' שהוציאה השפחה את הדבר לתוך. רש"י ז"ל במהדורא קמא.

תלמיד הרשב"א אמר ש"מ לשמושי בעלמא דאתי. אמר כלומר נתנבא ברוח הקודש שימותו וישמשוהו לעה"ב, האי דאמר הכי כי היכי דלא לימרו וכו'. וכתב הראב"ד ז"ל ועד האינדא זכותא דרבי אהניא להו, וכיון שחלה רבי ונטה למות³⁶ לא הגיץ זכותו עליהם, ומתו שאם על עצמו לא הגיץ זכותו שלא ימות ק"ו עליהם, וכדי להוציאן מזה הדעת הוא דאמר הכי להודיע שהם חסידים וישמשוהו לעה"ב. תלמיד הרשב"א ז"ל.

רש"י מהדו"ק [קג, ב] (א) שמעון בני חכם. אב"ד! חנינא בר חמא ישב בראש שתמנו אותו ראש ישיבה. משום טירחא להו שעיריות מצויות סמוכות זו לזו ואי הוה ספדי ליה רבנן דאזלי אחר מיטתו בכל עיר ועיר הוה טריחא להו מילתא, אבל כרכין רחוקין זה מזה, ולקמן מפרש רבי בצפורי הוה בשעת פטירתו, ומקום קברו היה מוכן לו לבית שערים והוליקוהו מצפורי לבית שערים. ל"א סבור מינה משום טירחא דבני כפרים דסמיכי לעיריות ואתו התם למספדיה, כיון דקא חזו דקא אספדוהו בכרכים וקא אתו כולי עלמא מעיריות ומכפרים, אמרי משום יקרא הוא דקאמר, לפי שהיו מספידים אותו ברב עם בכרכים יותר מן העיריות, ואית ספרים דכתיב בהו משום זילותא הוא דקאמר, ואין הדבר ראוי לצדיק כמותו לספדו במיעוט בני אדם. רש"י ז"ל במהדורא קמא.

ראב"ד (ב) וז"ל הראב"ד ז"ל אל תספדוני בעיריות כלומר לבני הישיבה קאמר. סבור מינה משום טירחא דעיריות כלומר כדי שלא יהא להם טורח להביא מן הכרכין חלילין ומקוננות לפי שאין מצויות בעיריות, כיון דקא חזו דספדו בכרכין ואתו כ"ע למספד אמרי ש"מ משום יקרא הוה, כלומר כדי שיבאו כל העולם לספדו כי יודע היה שיתקבצו שם אותו יום כלם, דאי משום טירחא אדרבה יש להם טורח יותר כשעומדים חוץ לבתיהם ומביאין מזונותיהם וצערי לינה ע"כ.

36 ומהרש"א ג"כ העיר מכך (דמ"מ מדוע מחו קודם לרבי כיון דזכותיה אגין עליהם) וחירץ באופן אחר. 1 ישל"ע דבהוריות יג, א אמרינן רשב"ג נשיא ר"מ חכם ור"ג אב"ד ומשמע דחכם אינו אב"ד ואף אם נאמר דהכא אין הכוונה

(ד) וגרסינן בירושלמי² ר' נתן בשם ר' מנא מעשה נסים נעשו באותו היום, ערב שבת היה ונכנסו כל העיריות להספידו, ואישרוניה תמני עשרי כנסיות ואתוניה לבית שרייה ותלא לון יומא עד שהיה כל אחד ואחד מגיע לביתו, וממלא לו חבית של מים ומדליק את הנר, כיון ששקעה חמה קרא הגבר, שריין מציקינן, אמרין דלמא דחלינן שבתא, אתא בת קול ואמרת להון כל מי שלא נתעצל בהספידו של רבי יהא מבושר לחיי העולם הבא, בר מן קצרא, כיון דשמע כן סליק לאיגרא וטליק גרמי ומית נפקת ברת קלא ואמרת, ואף קצרא ע"כ. והשתא ניחא שהרג הכובס את עצמו מדעת משום דחלל שבת, ולא נתעסק בהספידו, ולהכי סליק לאיגרא ונפל לאגמא ומית דהיינו סקילה כדין המחלל שבת. וכן שמעתי מפיי הר' קלונימוס ז"ל בירושלים ת"ו.

(ה) אמר לוי צריכא לומר לרבי דרבן גמליאל דככור רש"י הוא דלהוי נשיא. ולמטלעתך הקפיד ר"ש והשיב לו מהדו"ק דרך גנאי דודאי היה צריך לומר לו לפי שאני גדול ממנו בחכמה ומשום דלוי היה צולע אמר לו הכי כדאמרינן התם³ לוי אחוי קידה ואיטלע. רש"י ז"ל במהדורא קמא.

ונראה דמשום כבוד אביו דלא לימא דאמר מילתא רב"א יתירתא הוא דהשיב ר"ש כן, וגם לא הויא מילתא דגנאי כולי האי, דהא לא איטלע אלא משום דאחוי קידה, דהיינו לימוד תורה כנ"ל.

וקא מתמה תלמודא מאי קשיא לר"ש בר', כלומר רש"י אמאי קפיד אמילתיה דלוי, הא לוי קרא קאמר, ומשני משום הכי קא קפיד ר"ש דיהורם ממלא מקום אבותיו. אבל ר"ג לא הוה ממלא מקום אבותיו כר"ש אחיו. ורבי מ"ש עבד הכי שצוה למנותו נשיא כיון דלא הוה ממלא מקום אבותיו, ומשני נהי וכו', ואית דגרסי הכי קרא קאמר, ומשני משום בניו של ר"ג דלהו נשיאים בתריה אצטריך ליה לרבי למימר.

לא קבל ר' חנינא דלמניוהו ראש ישיבה. מפני שהיה ר' אפס חכם⁴ באבראי חוץ מבית המדרש לפי שלא היה רוצה להיות כפוף לו לר' אפס, ויטיב לוי גבי

כלשון הש"ס שם מ"מ צ"ע דאם הכוונה לכך מה מקשינן לקמן מאי קאמר, (ועיין במהרש"א שחמה אמנם על קושית הש"ס מגמ' בהוריות הנ"ל עיי"ש). 2 ה"ג. 3 סוכה נג, א. 4 מפרש רש"י במהדו"ק מיהו רב אפס, וכתב שהוא שם חכם.

תצח

ביאור הדר"ל

פרקי דרבי אליעזר פרק נב

ביאור הדר"ל

(כ) ועברו בתוך הים ושמוכו בו. ע"ל פמ"ז: (כ) ואין מערעין זה עם זה. לגירסת הספרים פ"י שאין מזדמנין יחד (כמו מערעי כנישתא, ונלשון הש"ס מאורע) לשמש אחד צגבול חצירו וע"ל ספ"ו. אבל אפשר הגירסא הנכונה אין מערעין זה עם זה וכלשון השמות רבה פל"א ויקרא רצה פכ"ו ושחר טוב מזמור י"ח אין אומר ואין דברים, שאין דנין זה עם זה: (כב) וערב שבת היתה. עיין מש"ל צס"ד סמן לזה נאות כ"ו, וצמד עולם רצה פ"א

אמרו שנג' בתמוז יוס התקופה היה זה, וא"כ לפי מ"ש שם שמלחמת יריחו היתה בשבת וכמש"ל פנ"ח, ומלחמת יריחו היתה צכ"ח צניסן (שכ"ב צניסן התחילו להקיף וצשעתי נכשנה), א"כ הרי חל ג' בתמוז צלחד בשבת ולא צערצ שבת, וצ"כ ז"ל דפליגי אהדדי, וע"ל פ"ט אות כ"ט: (כג) שלא יחללו את השבת ועוד שראה בו. י"ל שהעמדת השמש היה משום חילול שבת, שהעיקר תלוי בזה צמש צורחתו ושקיעתו, וכל זמן שהחמה זורחת

כמוהו מיום שנברא העולם, שנאמר [שמות טו, יב] שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן: מוֹפֵת שְׁשִׁי, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרְאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ הִיָּרַח וְהַכּוֹכָבִים וְהַמְּזֻלּוֹת עוֹלִין לְהַאִיר עַל הָאָרֶץ, (כד) וְאֵינָן מְעַרְעִין זֶה עִם זֶה, עַד שֶׁבָּא יְהוֹשֻׁעַ וְעָשָׂה מַלְחַמְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. (כב) וְעָרַב שֶׁבֶת הַיְּתֵה, וְרָאָה יְהוֹשֻׁעַ בְּצַרְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (כג) שְׁלֹא יַחְלְלוּ אֶת הַשֶּׁבֶת.

פירוש מהרז"ו

מופת ה'. אולי נכלל בזה כל הניסים שנעשו אז בכל ענין יציאת מצרים, אלא שענין קריאת ים סוף היה מפורסם יותר, שאז נחלקו כל מימות שבעולם, וכדאיתא בהדיא במכילתא [נשלח ד] פסוק ויבקעו המים, כל מימות שבעולם נבקעו ונחרבו, ולכן כתוב אצל קריעת ים סוף [שמות טו, יד] שמעו עמים ירגזון וכו': כובשים במזלות. היינו שעושים כשפים, וכדאיתא בתנחומא פרשת מקץ [כו], לאשפים, אלו שדוחקים במזל, שכן אשפים לשון דחק, שנאמר [שמות ה, ד] שמעו זאת השואפים אביון, ולמכשפים שמכחישין פמליא של מעלה ופמליא של מטה. וזהו ענין כובשין במזלות, פירוש שמכריחים המזלות לעשות כרצונם. ועל ידי שהעמיד יהושע המזלות והכוכבים בשם הקודש, נתבטלה מלאכת המכשפים שכבשו במזלות: מופת ששי. ואף שלמדו חז"ל בגזירה שוה שגם למשה עמדה החמה, בעבודה זרה [כח ע"א], ובברייתא דל"ב מדות מדה ז'. וליכא למימר דלכך לא חשיב ליה, דאינו מפורש בתורה, אדרבה אידי דאתי מדרשא זו חביבא לו [ע"י זבחים מח ע"א], אלא היינו טעמא שאצל משה לא עמדה אלא חמה בלבד, ואצל יהושע עמדה חמה ולבנה, כמפורש במקרא וידום השמש וירח עמד וכל הכוכבים כמו שאמר כאן, ועל כן אמר בפסוק ולא היה ביום ההוא לפניו ולאחריו. ועל כן לא חשיב גם כן שקיעת השמש של יעקב שלא בעונתה, וחשיב יותר של יהושע כנ"ל. ובעבודה זרה [שם] איתא, מיתבי ולא היה כיום ההוא לפניו ולאחריו, פירוש הרי שלא היה כזאת מעולם ואיך קאמר דגם למשה עמדה, ומשני איתמא שעות הוא דלא נפיש כולי האי ואיתמא בו, מכלל דסברי בגמרא דגם למשה עמדה החמה ולבנה וכוכבים כמו ביהושע, ואין החילוק אלא בשעות או באבני אלגביש. ועיין תוס' שם בעבודה זרה [ד"ה למשה]:

ולא עוד אלא

אלא שבת הוא להם לכל הנעשה הנם צבילו ולכל מי שנהנה ממנו, לא כן צל חלו התלוקות שהקשה מן המחצר ז"ל כגון מי מרה, והמתים שהחיה יחזקאל, וחגיגה מישאל ועזריה מכשנן האש, וירידת המן, ויונה שניצל ממעי הדגה, דכשתדקק ספיר תמלא צל אחד מהם ז' מה מהדופי וגוה, וצהזכירם הוה ליה מזכרת עון למי שנעשה הנם צבילו, וזכרון פורענות לא נעין. ודומה לזה פירשו הראשונים ז"ל כפסוק צסכות משבו שצנת ימים וכו' (ויקרא כג, מצ), כי לא נעשה זכר אל המן והצאר כי אס על עניי הכבוד דוקא, מפני שצאו על ידי תערומת ישראל, לא כן העניי הכבוד כי מאליו יתבדך שמו עשה את כל הכבוד הזה, וזהו הכוונה כי צסכות הושגתי. הכלל כי אין הקדוש צרוך הוא רוצה צציון צרוואו לעשות זכר לנפלאותיו דצבר הנוגע ז' צציון ומזכרת עון לשום צריה, ועיין לעזרת ראשינו מו"ר הרצ אצל מארי אדוני משה ז"ל צספרו הנחמד מאוד מים קדושים צדרוש כ"ד מהדרושים, מה שחקר צוה חקירת חכס צזכרון ענין עמלק צפירוסס רצה, דהוה ליה מזכרת עון כמו שאמרו רז"ל (תנחומא צשלס סימן כ"ה. וכן שמו"ר כו, צ) על כמה עונות שהיו סיבה לצאת עמלק, והוא מותיב לה והוא מפרק לה על מה שכתב הרצ צני"ל ז"ל צדרוש כ"א, דזכרון ניסי ה' מועיל צין צזמן להודות הללחות לה', וצין צזמן הגלות והצרות לחזק צלבנו כי עוד יעשה עמנו כרוצ רחמינו וחסדיו ימי קדם, וצוה פירש פסוק זכר עשה לנפלאותיו וכו' טרף נתן ליראיו וכו' (תהילים קי"א, ד"ה) יע"ש. ועטרת ראשינו מו"ר א"א ז"ל פירש כוונת כל המזמור קי"א הללויה אודה ה' צל צצו וכו' על פי חקירתו הנזכרת, עיין שם כל דצרו כי נעמו ודצרי פי חכס חן. דון מינה למאמריו כי לא רצה למנות כל חלו שהקשה מן המחצר ז"ל מצד הדופי ומזכרת עון הנמלא צהס, דו"ק היטע והצזון צל אחד מהמתלוקות ותמלא ז' הגרעון אשר לכל אחד מהם: מי מרה וילוו העס וכו' (שמות טו, כד). מתים שהחיה יחזקאל ידוע צצצרי חז"ל (פנהדרין צב, צ) שהיו עזמות יצשות שלא היה צהס לחלות מצוה ושכפרו צחייית המתים. וחגיגה מישאל ועזריה אמרו רצוטינו וצרוגס לצרכה ששאלו ליחזקאל הנציח

ואמר לו הקדוש צרוך הוא אמור להם שאיני מצילם, ואמר לו יחזקאל חצי כמעט רגע וכו' (ישעיה כו, כ). וירידת המן היה על ידי תערומת ישראל וילוו כל צני ישראל וכו' (שמות טו, צ), וגם כי אחרי כן ויתירו אנשים וכו' וילאו מן העס ללקוט בשבת (שם פסוק כ). ויונה ממעי הדגה היה צורח מלקיים ציווי יתבדך שמו, וחס ושלום היה כוצב צנאמו. ולאצנת הקיטור לא הארכת, וה' יצילני משגיאות):

בית הגדול - ביאור מספיק

כדאמרינן פ"ק דשבת [טו]. [רש"א בע"ז פ"ב מביא הפרד"א]. והזית רענן כתב שראה בצרתן של ישראל פי' שתמשוך המלחמה עד שבת, ובשביל זה לא היה מעמיד המזלות דקי"ל שבת הותרה מפני פקוה נפש, עד שראה שהאמוריים כובשים במזלות, העמיד החמה כדי שלא יוכלו לבוא עליהם מכח המזלות ומזה נמשך ממילא שלא חללו שבת, כי מאחר שהיה החמה עומדת במקומה ולכך נחשב הכל ליום א'. וצ"ל דלאחר ל"ו שעות קדשו שבת, ומה שאמר עד מוצאי שבת פי' עד שעה שראוי להיות מוצאי שבת עכ"ד. וכמדומה שלא ראה דברי המהרש"א שם.

ביאור הרד"ל

פרקי דרבי אליעזר פרק נב

ביאור הרד"ל

תצמ

אף שגם הירח עלה הרי אמרו צירושלמי ספ"ג דר"ה וז"ר רפ"ו ופסיקתא דפ' החדש שאין מונין ללזנה אלא משתקע החמה ואו וע"ל ספ"ו. והעמדת הירח היה מטעם הני משום כשפים שחלוין ככוכבים שמושלין צלילה עם הירח, וכשהעמיד הירח נעצרצבו וצטלו כשפיהן, (ובחנה דבי אליהו רבה פ"ח אמרו כשצב הכל אחרנית צימי חזקיהו נעומו כל כשפיהן, משמע דצערצבו הילוך החמה ג"כ צטלין הכשפים): (כד) כובשין במוזות. צילקוט לך לך הגירסא רוגזין, וצילקוט יהושע הגירסא חובשין (ופי' ענין קשירה ואסירה ע"י המזלות, וכלשון הרגיל צוה צוהר צכ"מ קטרי קטרי ואסרי אסרי). ולגירסא דהכא פירוש ענין דחיקה כמו מכבש, וכהיא דאמרין צנחמוחא מקן אשפים שדומקים צמזלות, שכן אשף לשון דחוק שנאמר השופים על עפר, (והוה אשד צשיר היחוד ליום ה' וכל אשף וחרטום לא ילחוף), והוה שאמר צכ"ר פמ"ד המזל דחוקי: (כה) ול"אור הכוכבים. צמקרא לא נחפרש עמידת הכוכבים, כי הן טפלין לחמה ולזנה ואין עמידתן ניכרת כלל, רק כאן לענין הכשפים שחלוין ככוכבים ומזלות הוצרכו לצאר שהן ג"כ עמדו משימושן וצטלו כוחות הכישופים: (כו) והזכיר עליהן את השם. דרש ליה מדכתיב או ידבר יהושע לה' שפי' שדיבר קשה נגד השמש וירח צסס ה' שהזכיר עליהן (ועיין מ"ש הר"מ ו' גנאי צענזת הקודש חלק התכלית פ"ג צוה), והיינו דהדר כתיב ויאמר לעיני

ישראל. וצפ"ר סודי רזי [ח סע"ב] הוזכר צו סס להעמיד החמה שלא ילך עד שיחירוהו ע"ס: (כז) ל"ו שעות עד מוצאי שבת. צפ"ג דע"ג [כה]. פליגי צה אמוראי, וכאן דקאמר עד מוצאי שבת, וצערצב שבת הוא שאל, א"כ הני ל"ו שעות הן עם של ערצב שבת, ואחיא כר"א דהסס ללישנא קמא או כריצ"ל ללישנא צמרא. [ובצידוסי אגדות סס הביא כרצצ"ג ללישנא קמא או כר"א ללישנא צמרא, וע"ש מה שמיצב הא דלכאורה קשה דמלחמת מלוא דוחה שבת, ולמה ה"י לו להעמיד החמה צכדי שלא יחללו שבת, המלה ד]. ולפמט"ל פ"ך צס"ד צברי הירושלמי פ"ח דצרכות והצ"ר, שאור של יום הששי מו' ימי צראשית שימשה ל"ו שעות עד מוצאי שבת שנצרא האש, י"ל דרשינן הא דכתיב הכא כיוס חמיס היינו כיוס שנחממו וכלו צו מעשה צראשית שהוא יוס הששי ושציעי שלאחריו ששימשה צו האורה ל"ו שעות (ומזה י"ל סמך למ"ש כאן דאוחו יוס ערצב שבת היה כיוס חמיס ממש של מעשה צראשית), והיינו דכתיב ולא היה כיוס ההוא וגו' לשמוע ה' בקול איש, ר"ל אצל היה צכר כזה היום ממש צלא שמיעה ודיצור איש, דהיינו יוס ו' של מעשה צראשית: (כח) ש"א היה כמורה בו. ואע"פ שעמדה לו חמה למשה ג"כ, משינין צע"ג [שם] שעות הוא ללא הוי נפישי כולי האי ע"ש: (כט) ש"א היה אדם חולה ויחיה מוחליו עד שבא חזקיהו בו. כן הוא גם

ועוד שראה חרטומים האמרים (כד) כובשין במזלות באים על ישראל. מה עשה יהושע, פשט ידו לאור השמש (כה) ולאור הירח ולאור הכוכבים, (כז) והזכיר עליהם את השם, ועמדו כל אחד ואחד (כח) שלשים ויש שעות עד מוצאי שבת, שנאמר (יהושע י, יג) וידם השמש וירח עמד עד יקם גוי איביו. וכתיב ולא היה פיוס ההוא לפניו ואחריו לשמע ה' וגו' [שם יד]. ושמעו מלכי הארץ ותמהו (כח) שלא היה כמורה מיום שנצבר העולם, שנאמר * ולא היה פיוס ההוא: מופת שביעי, מיום שנצבראו שמים וארץ (כט) לא היה אדם חולה ויחיה מחליו, עד שבא חזקיהו מלך יהודה וחלה ויחיה, שנאמר [מ"ב כ, א] בימים ההם חלה חזקיהו למות. והיה מתפלל לפני הקדוש ברוך הוא ואמר, רבון כל העולמים, אָנָּה ה' זָכַר נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְחַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ יְיָ וְנִצַּחְתָּ * הגהות היעב"ץ ולא היה וכו'. אע"פ שבמד"ר אמרו שאור של ערב שבת שימש ל"ו שעות שלא שקע עד מוצאי שבת, אין זו סתירה, כי הכתוב אומר שלא היה כיוס ההוא וגו' לענין לשמוע ה' בקול איש. ואע"פ שגם למשה רבינו ע"ה נקרה חמה כמ"ש רז"ל, שמא לא עמדה ל"ו שעות. ומהאי טעמא לק"מ מיעקב נמי.

הוספות הרד"ל [א] ולכאורה מהך דהכא (דכיון דלא שקעה להם החמה נאף שידעו שכבר עברו הכ"ד שעות של ערב שבת לא נחשב לשבת רקן כיומא אריכתא של ערב שבת הוא), יש קצת סמך לאותן מדינות הסמוכים לצירים ואצלם משך כמה ימים רצופין יום בלא לילה או לילה בלא יום, שהכל יהיה נחשב אצלם כיום או כלילה אחד, (ודלא כהאומרים שראוי להם למנות כל כ"ד שעות ליום אחד וכשכלו י' פעמים כ"ד שעות יקדשו השבת, עיין תשובת הרדב"ז ח"א סי' ע"ו), מיהו מעובדא דאשכבתא דרבי דאמרין בירושלמי פ"ב דכתובות דתלי לון יומא עד שבאו לביתם וצלו להם דג והדליקו את הנר ואח"כ קרא הגבר ושריין מציקין שמא חללו את השבת עד שיצאת בת קול כו', משמע דאף דנקדה להן החמה מ"מ כיון שידעו שעברו כ"ד שעות של יום ו' יש לחוש לחילול שבת. ויש לחלק בין הך דהכא דיהושע שנקדה החמה בכל העולם להיא דאשכבתא דרבי שלא נקדה להם החמה רק ה' האיר לעיניהן של העוסקים באשכבתא כאילו הוא יום, אבל לכל העולם כבר היה לילה, ולכן נצטערו וחששו לחילול שבת, (ומעתה אלו סמוכים לצירים אולי אפשר לדמותן להא דאשכבתא דרבי ג"כ וצ"ע):

פירוש מהרז"ו

מופת שביעי. עיין בראשית רבה פרשה ס"ה טו, ואף שאלישע הנביא היה קודם יחזקיהו, ואמרו חז"ל [סנהדרין קז ע"ב] שלשה חליים חלה אלישע, שנים נתרפא. היינו שהנס היה אצלו לבדו, ולא נתחדש כן בכל העולם, ומחזקיהו נתחדש כן בכל העולם. והן הוא

לשון הבראשית רבה יחזקיהו חידש חולי שנתרפא, אמר לו העמדת אותו עד יום מותו, אלא מתוך שאדם חולה ועומד הוא עושה תשובה, אמר לו הקב"ה חייך דבר טוב טבעת ממך אני מתחיל וכו' ע"כ:

בית הגדול - ביאור מספיק

וכגירסת הפדר"א לפנינו כ"ה ב"ר פס"ה, יעקב חידש חולי, וחזקיה חידש חולה שיתרפא ע"כ. ושלא יהיו המאמרים סותרים זה את זה, כי הפדר"א מייחס המופת חולי שיתרפא לחזקיה, ובאמת מצוינו אצל אלישע שהיה קודם חזקיה, י"ל דעד אלישע לא היה אדם דחליש ואתפח כלל, אבל אחריו היו מתרפאים בחליים ברפואות טבעיים, ומשבא חזקיה חידש חולי שיתרפא בכח תפלה, ואולי מטעם זה גזו ספר רפואות [ברכות י:], והראה כי ה' רופא חולים לבדו.

ועמדו כל א' וא' ל"ו שעות. והוה כדברי רשב"ג ללשון ראשון במס' ע"ז שם, או כדברי ר"א ללשון שני דשם שהיה העמדה ל"ו שעות. עד שבא חזקיה מלך יהודה וחלה ויחיה. סנהדרין קז: וב"מ פז. עד אלישע לא הוה אינש דמתפח כו', ואולי משום דאינו מפורש כל כך גבי אלישע דאתפח רק מכח דיוק בעלמא אנו למדין, מדכתיב אשר ימות בו מכלל דחלה חולי אחרינא, לזאת ניחא ליה טפי לתלות המופת הזה בחזקיה כי אצלו מפורש יותר, ע"י באר שבע שם.